

norme de cercetare
ARTISTICĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ

Ada Hajdu
Mihnea Mihail

NORME DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI ARTISTICĂ

AUTORI: Ada Hajdu, Mihnea Mihail

DTP: Bianca Constantin

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

Centrul de studii vizuale

© Editura UNArte 2018

norme de cercetare
ARTISTICĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ

Ada Hajdu
Mihnea Mihail

Cuprins

Introducere	9
Reguli de redactare a lucrărilor	10
Identificarea surselor: surse primare și surse secundare	11
Biblioteci și baze de publicații	14
Biblioteci	14
Biblioteci cu circuit restrâns	18
Biblioteci virtuale	19
Portaluri de publicații academice	19
Baze de surse primare	20
Baze de imagini și folosirea corectă a reproducerilor după opere de artă	21
Redactarea bibliografiei	25
Tipul de bibliografie I	26
Tipul de bibliografie II	28
Alte observații:	29
Sisteme de citare	30
Principii generale	30
Două modele de aparat critic	32
Sistemul notă-bibliografie	33
Sistemul citare între paranteze-listă de referințe	34
Prescurtări în notele de subsol	35
Recomandări	36
Tipuri de plagiat. Folosirea corectă a surselor	37
Ce este un plagiat	37
Tipuri de plagiat	38
Surse utile:	44
Note de lectură, rezumat, sinteză	45
Conferințe academice	48
Powerpoint	48
Structura prezentării	49
Sfaturi	50
Publicații academice	52
Recomandări privind exprimarea	53
Reguli gramaticale și ortografice	56
Dicționar de cuvinte interzise	57

Introducere

Acest manual își propune familiarizarea studenților Universității Naționale de Arte din București cu metodele de redactare a unor texte pe care este de presupus că vor trebui să le scrie în viitor, precum și cu principiile de etică a cercetării pe care trebuie să le respecte în elaborarea disertațiilor masterale și a tezelor de doctorat. Cu ajutorul lui, sperăm să ajutăm masteranzii și doctoranzii să înțeleagă modul în care se desfășoară o activitate de cercetare în domeniul istoriei și teoriei artei și al artelor vizuale, să-și definească bibliografia pe care o vor avea de parcurs, să identifice sursele de documentare și informare disponibile în București sau online și să învețe metode de citare corectă.

În cadrul seminarului pentru care a fost conceput manualul vom exersa aplicarea normelor de redactare, dar și metode de prezentare orală a unui text, de elaborare a unui *powerpoint*, a unei liste imagini și a unui catalog de imagini. Sperăm ca discuțiile cu colegii referitoare la proiectul de cercetare propus la admitere îi vor ajuta pe masteranzi și pe doctoranzi să își stabilească etapele cercetării, să-și articuleze demersul, să ofere și să țină cont de feedback.

Masteranzii sunt încurajați să participe la conferința de istoria artei ITA MIX, iar doctoranzii la Sesiunea anuală de comunicări organizate de Departamentul de Istoria și Teoria Artei al Universității Naționale de Arte din București și la alte conferințe naționale și internaționale. Pentru aceasta, vom prezenta ce sunt conferințele academice și cum se elaborează o prezentare adecvată. De asemenea, masteranzii și doctoranzii vor fi sprijiniți să propună texte spre publicare în Caiete de istoria artei (volum colective coordonate de profesorii Departamentului de Istoria și Teoria Artei al Universității Naționale de Arte din București) și în alte publicații academice și culturale naționale și internaționale.

Atât seminarul, cât și manualul vor aborda următoarele teme:

- ▶ Identificarea surselor: surse primare și surse secundare, cercetarea bibliografică, cercetarea de arhive
- ▶ Biblioteci și baze de date online; baze de imagini online
- ▶ Bibliografie și note de subsol
- ▶ Planul de lucru și sistemul de fișe
- ▶ Plagiat și citare corectă
- ▶ Posibilități de diseminare a cercetării accesibile masteranzilor și doctoranzilor (conferințe, reviste academice). Procesul de peer-review.

Reguli de redactare a lucrărilor

- Toate lucrările se redactează într-un document Word, cu caractere Times New Roman de mărime 12 și cu distanța între rânduri de 1,5.
- Notele de subsol se redactează cu caractere Times New Roman de mărime 10 și cu distanța între rânduri de 1.
- Este obligatoriu ca sistemul de citare pe care îl folosiți să fie unul coerent, care să se regăsească pe întreg parcursul lucrării.
- Rândurile se aliniază stânga-dreapta, inclusiv notele de subsol.
- Paginile se numerotează.
- Este obligatoriu să folosiți diacritice.

Identificarea surselor: surse primare și surse secundare

Orice cercetare începe prin identificarea bibliografiei referitoare la subiectul pe care vi-l propuneți. Cel mai util este să începeți căutarea bibliografiei în bibliotecile la care aveți acces, pentru a afla care sunt titlurile pe care le veți putea consulta imediat. Însă identificarea titlurilor consultabile în București nu epuizează bibliografia. Pentru a decide dacă puteți duce la bun sfârșit o cercetare, este nevoie să vedeți dacă ea e plauzibilă și din punctul de vedere al accesibilității surselor. Pentru aceasta, trebuie să vă lămuriți care anume este bibliografia pe subiectul respectiv, indiferent dacă aveți sau nu acces la ea. De exemplu, să zicem că vă interesează artistul X. Căutați în cataloagele bibliotecilor din București și vedeți că puteți consulta 4 titluri. Aceste 4 titluri ar putea fi suficiente pentru cercetare dacă artistul X este român și aveți acces și la alte surse (la arhive sau la artistul însuși). Însă dacă despre artistul X s-au scris 100 de titluri, dintre care doar 4 sunt disponibile în București, cercetarea nu este plauzibilă. Fără acces la bibliografie nu veți fi niciodată siguri că puteți strânge toate informațiile de care aveți nevoie, nici că veți putea înțelege cum s-au raportat alți cercetători la subiectul care vă interesează și nici măcar nu puteți afla dacă ceea ce ați avea voi de spus despre subiect nu a mai fost spus deja (poate chiar în mod repetat) de către alți cercetători.

O căutare pe Google după numele artistului X vă va fi rareori de folos. Google nu distinge între surse academice și surse neacademice, iar voi veți avea nevoie doar de cele academice. O soluție pentru ca Google să opereze o minimă selecție a rezultatelor pe care vi le afișează este să includeți în căutare cuvântul „pdf”. În acest fel cresc șansele ca printre primele rezultate să apară articole și capitole din cărți academice.

O soluție mai eficientă pentru identificarea bibliografiei pe un anumit subiect este să consultați *Bibliography of the History of Art* (BHA) și *Répertoire international de la littérature de l'art* (RILA), disponibile gratuit pe site-ul întreținut de Getty Institute, http://primo.getty.edu/primo_library/libweb/action/search.do?vid=BHA. Prin acest motor de căutare puteți consulta ambele baze de titluri, pentru publicații apărute între anii 1975 și 2007. Pentru publicații mai noi există International Bibliography of Art (IBA), însă această bază de titluri este accesibilă doar prin platforma ProQuest, pe bază de abonament.

O altă soluție este să căutați ceea ce vă interesează pe catalogul Kubikat (catalogul bibliotecii Hertziana din Roma, al bibliotecii Zentralinstitut für Kunstgeschichte din München, al Kunsthistorisches Institut din Florența și al Deutsches Forum für Kunstgeschichte din Paris, adică unele dintre cele mai bogate biblioteci specializate în istoria artei din Europa), http://aleph.mpg.de/F?func=file&file_name=find-b&local_base=kubo1. În acest catalog sunt inventariate separat articole din reviste și capitole din cărți, în așa fel încât aveți șanse să găsiți bibliografie exact pe tema pe care o căutați. În același fel funcționează și catalogul Regesta Imperii (http://opac.regesta-imperii.de/lang_en/). Însă pe acesta sunt inventariate doar texte referitoare la Evul Mediu.

Dar poate că cea mai bună soluție este să citiți cele mai recente titluri despre subiectul care vă interesează. Aceste titluri vor cita în notele de subsol și în bibliografie literatura de specialitate folosită și, deci, alte titluri despre subiectul care vă interesează. După ce ați identificat titlurile de care aveți nevoie, va trebui să le căutați la bibliotecile la care aveți acces sau pe portalurile de reviste academice pe care le menționăm în capitolul următor.

De asemenea, țineți cont că pentru a scrie despre artistul X nu este suficient să citiți doar despre el. Aveți nevoie de o bibliografie despre perioada sau zona geografică unde a trăit sau trăiește, precum și de titluri care tratează diverse chestiuni teoretice pe care arta acestuia le ridică, adică de câteva studii generale, de sinteză (indiferent dacă artistul cercetat este menționat în ele), de toate monografiile, articolele sau capitolele care se ocupă în mod specific de artistul cercetat și de câteva titluri care analizează teme sau idei din opera lui și care s-ar putea să vă îndrepte și spre texte care nu sunt strict de istoria sau teoria artei. Să zicem că artistul X este femeie și că face performance-uri cu teme feministe. Pe lângă toate titlurile care o menționează pe artistă, va trebui să citiți despre performance în general și în perioada și locul în care lucrează artista, precum și despre feminism, în special în relație cu arta și cu performance-ul.

Toate titlurile identificabile în modurile pe care le-am expus mai sus reprezintă literatura secundară, adică cea care se folosește de surse primare pentru a le organiza, analiza și interpreta din diverse perspective. Pentru cei care se ocupă cu studiul artei, sursele primare sunt obiectele propriu-zise care constituie subiectul cercetării (opere de artă, monumente, imagini de diverse tipuri), textele de epocă, documentele de arhivă sau interviurile cu cei implicați direct în producerea sau expunerea obiectelor analizate.

Obiectele pe care vă propuneți să le interpretați sunt accesibile în mod direct, prin vizite pe teren, la muzee, galerii, în atelierelor artiștilor etc., sau prin reproduceri. Unele texte de epocă pot fi consultate în biblioteci, altele în arhive, iar o mică parte sunt disponibile prin baze de date online. Arhivele de care s-ar putea să aveți nevoie diferă în funcție de subiectul cercetării. Pentru problematizarea modului în care se raportează cercetătorii la arhive vă sugerăm următoarele titluri: Michael Hull, „Documents and Bureaucracy”, publicat în *Annual Review of Anthropology*, 41, 2012, pp. 251-267, disponibil online la http://www-personal.umich.edu/~hullm/MHull_2012_Documents%20and%20Bureaucracy.pdf,

Marlene Manoff, „Theories of the Archive from across the Disciplines”, publicat în *Portal: Libraries and the Academy*, vol. 4, nr. 1, 2004, pp. 9-25, disponibil online la <http://hdl.handle.net/1721.1/35687> și Natalie Zemon Davis, *Ficțiunea în documentele de arhivă*, Editura Nemira, București, 2003, care vă ajută să înțelegeți că arhivele nu sunt un depozitar inocent de informații obiective și că înainte de a apela la ele trebuie să vă stabiliți niște premise teoretice și metodologice.

În ceea ce privește interviurile cu cei implicați direct în producerea sau expunerea obiectelor analizate, este necesar să înțelegeți cum pot fi folosite în cercetare aceste surse primare. O bună introducere în metodele de concepere și abordare a interviurilor și în chestiuni metodologice mai complexe (de la probleme de natură etică, la precauții în interpretarea interviurilor și a chestionarelor) puteți găsi în Donald A. Ritchie, *Doing Oral History. A Practical Guide*, Oxford University Press, New York, 2003 (ediția a 2-a). Pentru metode de istorie orală aplicate cercetării în artele vizuale puteți consulta Matthew Partington și Linda Sandino (eds.) *Oral History in the Visual Arts*, Bloomsbury Academic, Londra, 2013 sau site-ul Artists' studio archives (<http://artiststudioarchives.org>). De asemenea, pe site-ul Getty Research Institute (http://www.getty.edu/research/special_collections/oral_histories/index.html) și pe cel al Museum of Modern Art, New York (<https://www.moma.org/research-and-learning/archives/finding-aids/OralHistoryProgramf>) puteți găsi exemple de interviuri cu diverși artiști, curatori și critici de artă.

Vă vom prezenta în capitolul următor bibliotecile din București și baze de publicații academice, de texte de epocă și de imagini utile pentru cercetări în domeniul artelor vizuale.

Biblioteci și baze de publicații

Biblioteci

Biblioteca Universității Naționale de Arte

Str. General Budișteanu nr. 19, sector 1 (temporar strada Occidentului nr. 18, sector 1)

Biblioteca Universității este sursa cea mai la îndemână pentru studiu. Se află în clădirea căminului Unarte, are un program comod, prelungit în cursul sesiunilor. Aveți la dispoziție sala de lectură, cu o plăcută ambianță și puteți împrumuta acasă titlurile în limba română. Catalogul bibliotecii există atât în format tradițional, cât și în format digital, la adresa <http://unarte.unde.ro/>. De la calculatoarele amplasate în sala de lectură aveți și acces la internet. Pentru consultarea la sala de ură este suficientă prezentarea unui act de identitate, iar pentru împrumut trebuie să vă faceți o legitimație, eliberată pe baza următoarelor documente: cartea de identitate, carnetul de student vizat, o fotografie, trei plicuri și timbre în valoare de 4,50 lei.

Biblioteca Institutului de Istoria Artei „G. Oprescu”

Calea Victoriei nr. 196, sector 1

<http://www.library.istoria-artei.ro/library/cgi-bin/CautaTitlu.cgi>

Este biblioteca de specialitate în domeniul nostru, cu o colecție mult mai amplă decât cea de la biblioteca școlii. Sunteți însă rugați să o frecvențați numai pentru consultarea titlurilor care nu există la biblioteca școlii sau la BCU. În afara catalogului alfabetic, biblioteca are un catalog tematic bine pus la punct și un catalog online. Biblioteca posedă o colecție importantă de periodice de istoria artei, care nu pot fi găsite în alte biblioteci. Publicațiile nu se pot împrumuta, ci doar consulta la bibliotecă. Pentru eliberarea permisului aveți nevoie de cartea de identitate și de o poză. Începând cu anul 2008, revistele publicate sub egida instituției pot fi consultate online: <http://www.istoria-artei.ro/reviste--m115>

Centrul de documentare și cercetare a culturii vizuale „Mihai Oroveanu”

MNAC, strada Izvor, nr. 2-4, sector 5

http://www.mnac.ro/wp-content/uploads/2018/05/Biblioteca_inventar.pdf

http://www.mnac.ro/wp-content/uploads/2018/05/Cataloage_inventar.pdf

Biblioteca centrului poate fi consultată gratuit și conține cărți și cataloage de istoria și teoria artei, artă contemporană românească și internațională, fotografie, arhitectură, design, precum și mai multe periodice importante dedicate artei contemporane. Inventarul bibliotecii poate fi consultat online pe site-ul Muzeului Național de Artă Contemporană. De asemenea, sala centrului este multifuncțională și găzduiește uneori ateliere, lecturi publice, lansări de carte sau expoziții. Cărțile și cataloagele nu se pot împrumuta, ci sunt doar pentru a fi consultate în spațiul centrului de cercetare. Programul de vizitare este între orele 12 și 18, de luni până vineri. Accesul se face pe la intrarea în Muzeul Național de Artă Contemporană.

Biblioteca Centrală Universitară

Str. Boteanu nr 1, sector 1

<http://www.bcub.ro/>

Publicațiile nu se pot consulta decât în sălile de lectură, care oferă o atmosferă de studiu extrem de plăcută, având program prelungit în timpul sesiunii. Există și un serviciu de fotocopiere. Catalogul bibliotecii este informatizat, permite căutări după diverse criterii (autor, titlu, subiect etc.) și este accesibil on-line pe site-ul bibliotecii. De asemenea, folosind computerele din sălile de lectură aveți acces la baze de articole online, precum Ebsco și JSTOR.

Pentru obținerea permisului aveți nevoie de cartea de identitate, carnetul de student, o fotografie și taxa de 15 lei/an și trebuie să luați parte la un tur ghidat al bibliotecii.

Biblioteca are o serie de filiale pe care le puteți frecventa folosind permisul de la BCU: Biblioteca de Filosofie (*Splaiul Independenței nr. 204, sector 6*), Istorie (*Bd. Elisabeta nr. 4 - 12, etaj 2, sector 3*), Litere (*Str. Edgar Quinet nr. 5 - 7, Etaj 1, sector 1*), Limbi și literaturi străine (**Secția Limbi și Literaturi Romane, Clasice și Orientale: Str. Edgar Quinet nr. 5-7, sector 1; Secția Limbi și Literaturi Germanice și Slave: Str. Pitar Moș nr. 7-13, sector 1**). Mai multe informații pe site-ul BCU.

Biblioteca Academiei

Calea Victoriei nr. 125, Sector 1

<http://www.biblacad.ro/>

Este cea mai utilă pentru consultarea periodicelor de epocă. De asemenea, posedă o colecție de carte rară și de lucrări de grafică. Vă sfătuim să o frecvențați doar dacă aveți nevoie de titluri pe care nu le găsiți în alte biblioteci.

Program de funcționare:

Biroul de permise și împrumuturi: luni-vineri 8-14

Sălile de referințe (fișier) și sala de lectură: luni-joi: 8-20, vineri-sâmbătă: 8-14

Biblioteca Națională a României

Bd. Unirii nr. 22

<http://www.bibnat.ro/>

Consultația publicațiilor se face numai la sala de lectură, neexistând secție de împrumut. Puteți căuta publicația dorită și de la distanță, accesând catalogul online al BNR pe site-ul Bibliotecii Naționale, www.bibnat.ro.

Actele necesare pentru obținerea permisului de cititor sunt cartea de identitate și o fotografie tip buletin; permisul de cititor trebuie vizat anual.

Biblioteca Uniunii Artiștilor Plastici

Str. Biserica Amzei nr. 7-9, sector 1

Biblioteca are o colecție bogată de cărți de artă, în special albume, dar și o serie de cărți de istoria artei, istoria arhitecturii sau istoria artelor decorative pe care le puteți consulta în mica sală de lectură a bibliotecii, sau împrumuta pentru scurte perioade de timp, pe baza unui act de identitate, până la un centru de fotocopiere.

Nu aveți nevoie de permis. Numai membrii Uniunii Artiștilor Plastici pot împrumuta publicațiile. Din păcate biblioteca nu are catalog, ceea ce face consultarea mai dificilă. Biblioteca este totuși ordonată pe domenii, iar albumele în ordine alfabetică.

Biblioteca Institutului Francez

Bd. Dacia nr. 77, sector 2

www.culture-france.ro

O bibliotecă extrem de utilă pentru volumele de artă și arhitectură europeană și teoria artei pe care le deține, precum și pentru alte zone: filosofie, estetică, literatură etc. Majoritatea publicațiilor se pot împrumuta pentru două săptămâni (cu posibilitatea de prelungire pentru alte două săptămâni), cu excepția unor volume cu caracter enciclopedic, care se pot consulta la sala de lectură.

Permisul, eliberat pe baza unui act de identitate, a unei legitimații de student (pentru a beneficia de reducere), a unei fotografii de tip pașaport și a unei taxe, permite împrumutul unui număr maxim de 12 documente simultan (3 cărți, 2 reviste, 1 CD de la bibliotecă, și 3 CD-uri și 3 DVD-uri sau casete video de la Sono-Vidéotheque), pentru 15 zile, cu posibilitate de prelungire încă două săptămâni (există și permise pentru o zi, o săptămână și o lună, doar pentru consultarea materialelor la bibliotecă). Pe baza permisului aveți acces gratuit la calculatoarele conectate la internet, dar exclusiv în scopuri de documentare.

British Council

Calea Dorobanți nr. 14, sector 1

<http://www.britishcouncil.org/ro/romania.htm>

Permisul pentru studenți, eliberat pe baza cărții de identitate, a carnetului de student și a unei taxe, permite împrumutarea a 4 cărți (pentru 3 săptămâni), a unei reviste și a 4 DVD-uri sau CD-uri (pentru o săptămână), precum și acces la biblioteca virtuală (reviste on-line) și zona de studiu individual. Pentru alte detalii consultați site-ul. Menționăm că fondul de carte de artă nu este foarte dezvoltat, în schimb biblioteca cuprinde o mediatecă bogată. Puteți consulta catalogul on-line la <http://www.britishcouncil.ro/alice/find.php>, sau vă puteți face un permis de o zi, care permite consultarea materialelor la fața locului.

Goethe-Institut Bukarest

Str. Tudor Arghezi nr. 8-10, sector 2

<http://www.goethe.de/ins/ro/buk/roindex.htm>

Pentru mai multe informații despre bibliotecă, institut, cursuri de limbă, orare de funcționare etc. consultați vă rugăm site-ul institutului, pentru a vă asigura că aveți informații actualizate. Puteți consulta catalogul bibliotecii online la <http://buch.goethe.de/cgi-bin/acwww25/gko1.pl?Ort=buk>. Permisul pentru studenți asigură împrumutul de materiale (cărți, casete audio, CD-uri) pentru 3 săptămâni și dreptul de folosire a calculatoarelor cu acces la internet din cadrul bibliotecii. Pentru înscriere trebuie să prezentați cartea de identitate.

Biblioteca Institutului Italian de Cultură „Vito Grasso”

Aleea Alexandru nr. 41, sector 1

http://www.iicbucarest.esteri.it/IIC_Bucarest

Documentele necesare înscrierii sunt: un act de identitate, o poză tip buletin sau pașaport și o legitimație de student. Se pot împrumuta câte două cărți pentru o perioadă de 21 de zile, cu posibilitatea prelungirii pentru alte 14 zile, cu condiția ca publicația dorită să nu fi fost rezervată. Catalogul poate fi consultat on-line la <http://www.bibliowin.it/iic/icbu/homepage.htm>.

Biblioteci cu circuit restrâns

Biblioteca Colegiului „Noua Europă”

Str. Plantelor nr. 21, sector 2

<http://library.nec.ro/>

Biblioteca este destinată în primul rând bursierilor Colegiului; utilizatorii externi (studenți, masteranzi, doctoranzi) pot obține permis de intrare pe baza unei recomandări nominale de la un profesor care a lucrat cu voi și care garantează în privința seriozității voastre. Veți redacta și o cerere în care trebuie specificată tema cercetării dumneavoastră și motivul pentru care doriți să aveți acces la colecțiile bibliotecii NEC. Recomandarea și cererea se înmânează bibliotecarilor. Pentru eliberarea permisului sunt necesare o fotografie și o copie după cartea de identitate. Cărțile se pot consulta numai în sala de lectură.

Biblioteci virtuale

Biblioteca digitală a Bucureștilor

<http://digitool.dc.bmms.ro:8881/R>

sau

<http://www.digibuc.ro/>

Conține titluri care nu mai sunt supuse drepturilor de autor sau pentru care drepturile de autor au fost cedate și care pot fi descărcate gratuit. Se actualizează periodic, dar nu funcționează întotdeauna.

Portalul bibliotecilor europene

<http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/>

Prin intermediul acestui site se pot consulta mai multe biblioteci naționale din Europa, inclusiv colecțiile lor digitalizate, dintre care o parte pot fi descărcate gratuit.

Biblioteca digitală a Franței

<http://gallica.bnf.fr/>

Conține titluri care nu mai sunt supuse drepturilor de autor sau pentru care drepturile de autor au fost cedate și care pot fi descărcate gratuit. Se actualizează periodic. Include documente digitalizate de *Institut national d'histoire de l'art (INHA)*.

Portaluri de publicații academice

Open Edition

<https://www.openedition.org/?lang=en>

Portal care conține variantele online ale multor reviste franțuzești recente (unele publicate și în limba engleză), precum și edițiile online ale unor cărți publicate recent. Cea mai mare parte a titlurilor pot fi descărcate gratuit.

Persée

<http://www.persee.fr/>

Portal care conține variantele online ale multor reviste franțuzești mai puțin recente dar foarte prestigioase. Articolele se pot descărca gratuit.

JSTOR

<http://www.jstor.org/>

Portal de reviste academice. Aveți nevoie de un username și de un password pentru a descărca de pe acest site. În cazul în care nu aveți username și un password, puteți să vă faceți un cont individual, prin intermediul căruia puteți citi online până la trei titluri: <http://about.jstor.org/rr>.

Proquest

<http://search.proquest.com/?accountid=46586>

Portal de reviste academice. Aveți nevoie de un username și de un password pentru a descărca de pe acest site.

EbscoHost

<http://search.ebscohost.com/>

Portal de reviste academice. Aveți nevoie de un username și de un password pentru a descărca de pe acest site. Site-ul este accesibil și prin computerele din sălile de lectură ale Bibliotecii Centrale Universitare.

Baze de surse primare

Din ce în ce mai multe texte de epocă sunt digitizate și făcute disponibile online, gratuit. Google books cea mai bogată resursă în această privință (<https://books.google.com/>). O importantă bibliotecă online cu texte care nu mai sunt supuse drepturilor de autor și care oferă acces către publicații digitizate de cele mai mari universități din SUA și din Europa, inclusiv prin inițiativa Google books, este <https://archive.org/>, de unde puteți descărca gratuit cea mai mare parte a titlurilor. Textele care nu pot fi descărcate pot fi împrumutate virtual, pentru cel mult două săptămâni, dacă vă faceți un cont de utilizator. Pe lângă aceste două resurse, există colecții online dedicate în mod special istoriei și teoriei artei, în general afiliate unor universități sau institute de cercetare. Este foarte important să identificați care sunt resursele online utile pentru cercetarea voastră, fiindcă de regulă fondurile colecțiilor online nu apar într-o simplă căutare prin Google. Acestea sunt de obicei axate pe un anumit domeniu sau pe o anumită perioadă din istoria artei (cum ar fi colecția digitală a Universității din Iowa, care face disponibile gratuit publicații asociate mișcării Dada, <http://sdr.lib.uiowa.edu/dada/collection.html> sau portalul Monoskop, <https://monoskop.org/Monoskop>, o inițiativă tip Wiki care vă oferă acces la variate tipuri de surse primare și secundare referitoare la arta secolelor XX-XXI). Alte colecții au un caracter

mai general, cum ar fi Biblioteca digitală a Universității din Heidelberg, care include titluri organizate pe subiecte precum cataloage de expoziții, bibliografii sau manuale de desen (<https://www.ub.uni-heidelberg.de/Englisch/helios/fachinfo/www/kunst/digilit/Welcome.html>), unde găsiți și un număr mare de texte scrise de teoreticieni și istorici ai artei și publicate din secolul al XVI-lea până în prima jumătate a secolului XX, disponibile de asemenea și prin portalul asociat, Arthistoricum, la <https://www.arthistoricum.net/themen/portale/gkg/quellen/>, precum și o colecție de titluri publicate de istorici de artă central și est europeni (<https://digi.ub.uni-heidelberg.de/sammlungen/moskg.html>). O altă resursă importantă este Getty Search Gateway, portalul prin care se pot consulta toate colecțiile, cataloagele și bazele de date ale Getty Research Institute, dintre care o parte sunt digitizate și disponibile gratuit: <http://search.getty.edu/getaway/search?q=&cat=source&f=%22GRI+Digital+Collections%22&types=%22Book%22&rows=10&srt=a&dir=s&dsp=o&img=0&pg=1>

De asemenea, din ce în ce mai multe mari muze și arhive își digitizează colecțiile și publicațiile, cum ar fi The Metropolitan Museum of Art din New York, de pe site-ul căruia se pot descărca cataloagele expozițiilor organizate între anii 1964 și 2015 (<https://www.metmuseum.org/art/metpublications/titles-with-full-text-online?searchtype=F>) sau Biblioteca Apostolica Vaticana, care pune la dispoziție un număr mare de manuscrise medievale (<https://digi.vatlib.it/?ling=it>). Dacă doriți să fiți la curent cu proiecte de digitizare, puteți urmări portalul Open Culture, <http://www.openculture.com/>.

Baze de imagini și folosirea corectă a reproducerilor după opere de artă

Imaginile de care aveți nevoie pentru studiu se pot găsi și pe internet, dar aveți nevoie de o sursă de încredere pentru a le putea cita corect, adică aveți nevoie de site-uri specializate, care identifică imaginile exact și complet, menționând, după caz, toate informațiile factuale care se cunosc atât despre obiectul reprodus, cât și despre reproducere (autorul, titlul, datarea, locul unde se află obiectul, dimensiunile și materialele din care este produs etc., dar și autorul fotografiei, datarea și locul de proveniență al acesteia, precum și condițiile de reproducere – gratuită sau cu plată, disponibilă pentru publicații tipărite sau online, citarea preferată de instituția care deține obiectul și/ sau dreptul de reproducere al acestuia).

Cele mai importante baze de imagini cu reproduceri după opere de artă și după monumente sunt *Bildindex der Kunst und Architektur* (<https://www.bildindex.de/>), *Base Joconde* (<http://www2.culture.gouv.fr/documentation/joconde/fr/pres.htm>) și *Getty Research Institute Images* (<http://search.getty.edu/gateway/search?q=&cat=highlight&f=%22Open+Content+Images%22&rows=10&srt=a&dir=s&pg=1>), dar portaluri precum *Europeana* (<https://www.europeana.eu/portal/en>) sau *Google Arts and Culture* (<https://artsandculture.google.com/>) devin tot mai utile pe măsură oferă posibilitatea de a căuta pe tot mai multe baze de imagini distincte. De asemenea, în funcție de zona voastră de interes puteți găsi baze de imagini specializate, cum ar fi site-ul *Imareal* (<https://realonline.imareal.sbg.ac.at/>), care conține imagini cu picturi și sculpturi medievale din centrul și estul Europei, sau catalogul *Fondazione Federico Zeri* (http://catalogo.fondazionezeri.unibo.it/form_ricerca.jsp?percorso_ricerca=OA&locale=it&decorator=layout_resp&apply=true), cu opere de artă de pe teritoriul Italiei din perioada medievală până în perioada modernă.

Dacă nu plănuieți să publicați o reproducere după un obiect de artă, puteți să o descărcați gratuit și să o folosiți pentru cercetarea voastră (puteți inclusiv să o includeți în disertație sau în teza de doctorat sau într-o prezentare pentru o conferință), cu condiția să o citați corect, adică menționând toate informațiile enumerate mai sus. Dacă doriți să publicați o reproducere, trebuie să verificați care sunt condițiile impuse de instituția care deține obiectul reproduș. Țineți minte că trebuie să luați în considerare două drepturi de autor: cele ale producătorului sau deținătorului obiectului și cele ale producătorului sau deținătorului reproducerii. Așadar, chiar dacă reproducerea vă aparține (de exemplu, ați fotografiat un tablou într-un muzeu), este nevoie să verificați dacă deținătorul obiectului reproduș permite publicarea gratuită a imaginii acestuia.

De cele mai multe ori drepturile asupra obiectului și drepturile asupra reproducerii lui aparțin aceleiași instituții, însă există cazuri în care ele pot diferi. Cele mai multe muzee, galerii, monumente și arhive din SUA manageriază toate drepturile de publicare a reproducerilor după operele pe care le dețin prin intermediul *Art Resource* (<http://www.artres.com/>). Aici puteți găsi reproduceri de bună calitate, precum și informații referitoare la modul în care pot fi folosite. Unele reproduceri de aici pot fi descărcate și publicate pur și simplu, pentru altele trebuie să contactați *Scala Archives* (www.scalarchives.it), instituția care administrează drepturile de publicare în Europa ale reproducerilor aflate pe Art Resource. De exemplu, dacă vreți să publicați o reproducere după *Portretul Adelei Bloch-Bauer* de

Gustav Klimt, începeți prin a identifica în ce muzeu se află pictura (ea se află în Neue Galerie din New York). Pe site-ul muzeului aflați care sunt condițiile de reproducere – în cazul acesta, muzeul acceptă să fie publicate imaginile accesibile prin site-ul *Art Resource*. Pentru Europa, *Art Resource* administrează dreptul de publicare al reproducerilor pe care le deține prin *Scala Archives*. Completând un formular de pe site-ul Scala Archives veți afla dacă puteți publica imaginea gratuit sau dacă este nevoie să plătiți o taxă, iar în cazul în care trebuie să plătiți o taxă, aceasta vi se va stabili în funcție de tipul publicației (comercială sau academică, tipărită sau online) și de mărimea reproducerii.

Din ce în ce mai multe muzee preferă însă să administreze singure drepturile de publicare ale reproducerilor după obiectele pe care le dețin și le oferă gratuit în anumite condiții. Majoritatea muzeelor și a centrelor de cercetare care asigură accesul la baze de imagini permit utilizarea gratuită a reproducerilor dacă scopul acestora este unul academic și/ sau educațional. Spre exemplu, Metropolitan Museum din New York sau Rijksmuseum din Amsterdam permit publicarea fără plată imaginilor disponibile online și identificate drept Open Access atunci când este vorba despre publicații academice, iar regulile de citare ale fiecărei imagini sunt menționate pe site-urile muzeelor. Spre deosebire de acestea, muzeul Fogg din Cambridge nu permite reproducerea operelor aflate în colecția sa decât în urma unei cereri și pentru o sumă care poate varia în funcție de specificațiile menționate pe site-ul muzeului.

Durata pentru a obține permisiunea de a publica reproduceri poate varia și de aceea este foarte important ca atunci când începeți să lucrați la un articol sau la o cercetare mai amplă în vederea publicării să vă construiți o bază de imagini proprie pe care să o ordonați și în funcție de accesibilitate, în special atunci când aveți de respectat un termen limită de predare a textului. Dacă o secțiune importantă a cercetării voastre se bazează pe analiza vizuală aprofundată a unor imagini la care nu aveți acces sub nici o formă, este posibil ca structura argumentației să necesite anumite modificări. O excepție o constituie imaginile foarte cunoscute despre care, uneori, se poate scrie chiar și în absența unei reproduceri. Însă chiar și în cazul unor opere faimoase o reproducere poate fi utilă atunci când cercetarea se bazează pe argumente de ordin tehnic sau pe detalii care nu sunt reperabile cu ușurință. Să luăm cazul picturii *La Gioconda* de Leonardo da Vinci. Într-o cercetare în care *Gioconda* este menționată doar ca o analogie sau ca un punct de reper în cadrul unei explicații mai ample, simpla referință este suficientă întrucât este de presupus că cititorii unui articol de specialitate au o cultură vizuală ce

le permite identificarea imediată a picturii lui Leonardo, chiar și în absența reproducerii. Însă dacă lucrarea menționează aspecte de ordin tehnic sau detalii iconografice, reproducerile sunt necesare.

În încheierea acestei secțiuni adăugăm link-ul către o pagină realizată de College Art Association din SUA. Aceasta poate fi un instrument de lucru util, fiindcă conține o selecție a celor mai importante baze de imagini atât din Statele Unite ale Americii, cât și din Europa, aranjate într-un mod care permite accesarea lor în funcție de politica de utilizare a reproducerilor. Cea mai mare parte a muzeelor și colecțiilor prezente în listă sunt instituții care permit utilizarea gratuită a reproducerilor în scopuri academice și educaționale: <http://www.collegeart.org/standards-and-guidelines/intellectual-property/image>.

Redactarea bibliografiei

Orice text academic, publicat sau nu, are în general o bibliografie la final, din care cititorul trebuie să poată afla cu ușurință care sunt titlurile folosite în conceperea și redactarea textului pe care îl parcurge. Pentru a facilita identificarea titlurilor utilizate, bibliografiile se redactează după niște reguli stricte. De exemplu, datorită acestor reguli înțelegem instantaneu dacă un anumit titlu este al unei cărți sau al unui capitol. De aceea, este absolut necesar să cunoașteți modul în care se redactează corect o bibliografie.

După ce ați parcurs cataloagele bibliotecilor și bazelor de publicații online și ați identificat bibliografia pe care o considerați utilă pentru cercetarea voastră, trebuie să o redactați conform regulilor pe care le expunem mai jos. Cel mai bine este să notați toate datele de identificare ale unui titlu, chiar dacă s-ar putea ca ulterior să fie nevoie să modificați bibliografia întocmită după un model diferit de cel ales de voi. În general, titlurile notate vă vor fi utile cu mai multe ocazii (pentru lucrarea finală și pentru o publicație, de exemplu), de aceea este util să o redactați corect, în așa fel încât să nu fie nevoie să reluați căutarea titlurilor pentru a nota editurile sau numerele paginilor. Modelele de bibliografie diferă de la o publicație la alta. De exemplu, uneori se notează mai întâi locul apariției unui text și apoi editura, alteori mai întâi editura și apoi locul apariției, iar alteori editura nu se menționează deloc. Atunci când veți propune spre publicare un text, vi se va da (sau veți găsi pe site-ul editurii sau revistei în care doriți să publicați) un model de bibliografie, care trebuie respectat întocmai. Însă indiferent de modelul pe care îl alegeți sau pe care trebuie să îl urmați, esențial este să notați toate datele de identificare ale textului citat sau pe care plănuți să îl folosiți. Există și situații în care nu se publică o bibliografie la finalul articolului sau al capitolului, mai ales în cazul revistelor. În aceste situații, bibliografia vă folosește pentru a putea redacta corect notele de subsol.

Noi vă oferim drept model două tipuri de bibliografie. Primul (sau variante ale lui) este cel mai frecvent în publicații din domeniul științelor umaniste și se folosește cel mai adesea împreună cu note de subsol în care se menționează în extenso titlurile citate. Cel de-al doilea tip este mai des întâlnit în științele sociale și uneori este dificil de adaptat științelor umaniste, fiindcă se asociază adesea publicațiilor cu puține note de subsol, în care titlurile citate se menționează în text, între paranteze, și nu în notele de subsol.

Tipul de bibliografie I

! Titlurile menționate în bibliografie nu se numerotează și nici nu se folosesc bullets.

! Bibliografia se organizează în ordine alfabetică după numele de familie al autorului.

! Se indică numele și prenumele autorului, titlul lucrării citate, volumul în care aceasta a apărut (dacă este cazul), datele apariției (editura, locul și anul apariției pentru o carte / numărul sau volumul și data apariției în cazul unui periodic). În cazul studiilor în volum și al articolelor se indică paginile între care figurează articolul.

! În cazul unei cărți titlul cărții se trece în italice:

Stoichiță, Victor Ieronim, *Ucenicia lui Duccio di Buoninsegna. Studii despre cultura figurativă a secolului al XIII-lea*, Ed. Meridiane, București, 1976

! În cazul unui capitol dintr-o carte cu un singur autor, titlul capitolului se trece în ghilimele, iar titlul cărții în italice:

Welch, Evelyn, „Art and the Household”, în *Art in Renaissance Italy 1350-1500*, Oxford University Press, 1997, pp. 275-311

! În cazul unui studiu dintr-un volum colectiv, se trece titlul studiului între ghilimele, urmat de coordonatorul volumului, și titlul volumului în italice; se adaugă paginile:

Bal, Mieke, „Ecstatic Aesthetics: Metaphoring Bernini”, în Farago, Claire; Zwijnenberg, Robert (eds.), *Compelling Visuality. The Work of Art in and out of History*, University of Minnesota Press, Minneapolis, Londra, 2003, pp. 1-30

! În cazul unui articol publicat într-un periodic titlul articolului se trece în ghilimele, iar titlul periodicului în italice

Sinigalia, Tereza, „Une hypothèse iconographique”, *Revue Roumaine d’Histoire de l’Art*, Tome XXXV, 1998, pp. 33-44

Pe scurt:

„articolele” și „capitolele” între ghilimele; cărțile și revistele în italice.

Citarea unor surse de pe internet:

Regula generală: Numele autorului, prenumele, „Titlul documentului”, *Titlul complet al lucrării*, versiune sau ediție, data documentului, data ultimei revizuirii sau modificări, protocolul de internet (de exemplu, „http” sau „ftp”) și adresa URL completă sau numele bazei de date (data vizitării paginii).

Pagină personală de internet:

Nume, prenume, „Titlul paginii”, data publicării sau a ultimei actualizări, protocolul, adresa URL completă (data vizitării). În cazul în care pagina face parte dintr-un site mai amplu, includeți, înainte de URL, și *Numele site-ului*.

Downes, Stephen. „The New Literacy.” 4 Oct. 2002. *Stephen’s Web*. <http://www.downes.ca/cgi-bin/website/view.cgi?dbs=Article&key=1033756665&format=full> (8 Mar. 2006).

Site de internet:

Citați așa cum ați proceda în cazul unei cărți sau unui periodic, incluzând orice informație referitoare la publicare. Numele site-ului se trece în italice. Dacă site-ul are un autor, un moderator, sau există vreo persoană sau organizație care se ocupă de el, dați o listă a numelor lor, înaintea numelui site-ului.

American Chemical Society. *Chemistry.org*. 2006. <http://www.chemistry.org/portal/a/c/s/1/home.html> (28 Mar. 2006).

Articol în periodice online:

Nume, prenume, „Titlul articolului”, *Numele periodicului*, numărul tomului, numărul volumului (anul apariției), protocol, adresa URL a paginii principale a periodicului, în cazul în care articolul citat poate fi identificat pe baza informației de publicare – în caz contrar trebuie furnizată adresa URL precisă a paginii unde se află articolul citat – (data vizitării)

Trupe, Alice L, „Academic Literacy in a Wired World: Redefining Genres for College Writing Courses.” *Kairos: Rhetoric, Technology, Pedagogy* 7.2 (2002). <http://english.ttu.edu/kairos/> (7 June 2006).

Imagini, fișiere audio sau video:

Numele documentului (pentru opere de artă) sau „Numele documentului” (pentru alte tipuri de documente, cum ar fi imaginile sau hărțile), informația completă a site-ului (data vizitării)

„MLK Jr.’s Legacy.” CBS Evening News. 16 Jan. 2006. <http://www.cbsnews.com> (Keyword: Videos/MLK) (24 Mar. 2006).

În cazul unor documente fără titlu, dați numele fișierului

press-image4.jpg. <http://universe.nasa.gov/images/press-image4.jpg> (27 Mar. 2006).

Blog și Wiki:

Nume sau alias, „Titlul intrării”, *Titlul site-ului*, data publicării, adresa URL completă (data vizitării)

Bartow, Ann. „Parody Is Fair Use!” *Sivacracy.net*. 26 Mar. 2006. <http://www.nyu.edu/classes/siva/> (30 Mar. 2006).

Tipul de bibliografie II

În cazul în care optați pentru trimiteri în paranteză de tipul (Stoichiță, 1976: 51)

la bibliografie, după numele și prenumele autorului se trece anul:

Stoichiță, Victor Ieronim, 1976. *Ucenicia lui Duccio di Buoninsegna. Studii despre cultura figurativă a secolului al XIII-lea*, Ed. Meridiane, București

În cazul mai multor cărți ale aceluiași autor, titlurile se ordonează cronologic: (Stoichiță 1976), (Stoichiță, 1978); dacă autorul respectiv a publicat mai multe titluri în același an se diferențiază prin sistemul: 1976a, 1976b etc.

În rest, se păstrează toate celelalte principii (cărți/reviste în italice, capitole/articole în ghilimele, etc).

Alte observații

! denumirile geografice se dau așa cum sunt ele folosite în limba română (Londra, nu London);

! se trece titlul complet al cărții și datele apariției, așa cum figurează pe pagina de gardă; adeseori în cărțile recent publicate anul apariției nu mai figurează pe pagina de gardă, ci pe verso-ul ei, la datele de copyright;

! cuvintele de origine străină se trec în italice (*performance, gaze, invenzione* etc.);

! dacă o carte are mai multe volume, la bibliografie se adaugă după titlu numărul de volume (ex: 2 vol.), iar la note volumul din care s-a citat (ex: Vol. II, p. 38);

! în cazul utilizării unei re-editări se trece în paranteză anul primei ediții (mai ales când momentul apariției textului este semnificativ pentru istoria istoriei artei sau este vorba de un autor vechi: Vasari etc.);

! la fel, când utilizați o traducere a unei cărți, menționați acest lucru și treceți în paranteză titlul în original și anul primei apariții, precum și autorul traducerii citate:

Panofsky, Erwin, *Artă și semnificație*, Ed. Meridiane, București, 1980 (ed. orig. *Meaning in the Visual Arts*, 1955)

! în titlurile în limba engleză cuvintele încep cu majuscule cu excepția cuvintelor de legătură:

Stafford, Barbara Maria; Terpak, Frances, *Devices of Wonder: from the World in a Box to Images on a Screen*, Getty Research Institute, Los Angeles, 2001

! dacă volumul citat este un catalog de expoziție se menționează acest lucru, precum și locul și anul expoziției

Benati, Daniele; Riccomini, Eugenio, *Annibale Carracci* (catalog de expo., Bologna 2006, Roma, 2007), Mondadori Electa, Milano, 2006

Sisteme de citare

Principii generale

Indiferent de tipul lucrării pe care trebuie să o redactați (lucrare de seminar, referat, lucrare de licență) există o serie de reguli academice care trebuie respectate. Probabil cunoașteți multe dintre acestea, dar noi preferăm să vi le reamintim, într-o formulă extinsă, care sperăm să nu vă sperie, ci să vă fie de ajutor.

Cea mai importantă regulă este cea a dreptului de autor. Lucrările pe care le veți scrie trebuie să se bazeze pe citirea unei bibliografii. Ideile pe care le întâlniți în lecturile voastre trebuie însă atribuite pe drept, printr-o trimitere bibliografică, celui care le-a publicat primul și filtrate printr-o judecată critică personală. Preluarea ideilor altui autor fără a-l menționa se numește plagiat, indiferent dacă citați frazele exact sau pur și simplu îi reformulați ideile cu cuvintele voastre.

Motive pentru citare:

- Onestitate intelectuală – orice text se sprijină pe cercetările altora.
- Câștigarea încrederii cititorului – sursele care nu pot fi verificate nu prezintă încredere.
- Cititorul are posibilitatea să-și extindă propria cercetare citind sursele citate.
- Cititorul înțelege care e poziția voastră în domeniul cercetării: care este perspectiva teoretică, cum vă raportați la bibliografia existentă (cu ce sunteți de acord și cu ce nu, ce preluați și care sunt elementele de noutate sau originalitate).

Citarea unui text se face ori în limba în care a fost scris, ori în traducere română. Important este să fiți coerenți cu alegerea făcută pe parcursul întregii lucrări. Dacă alegeți să citați în corpul lucrării în traducere puteți da și textul original în note, mai ales dacă este vorba de un text vechi și varianta în limba străină poate fi utilă. Nu se citează într-o terță limbă (de pildă Montaigne în engleză). Este de preferat o traducere personală neșlefuită. Singurele situații în care se permite totuși citarea într-o altă limbă decât cea de origine și cea în care vă redactați textul este dacă nu puteți reproduce o anumită finețe de limbă esențială pentru analiză, sau dacă citați o traducere importantă din punct de vedere istoric (ex: traducerea franceză din 1557 a *Metamorfozelor lui Ovidiu* utilizată de Poussin). Dar această alegere trebuie explicată în notă.

Citatele mai lungi de trei rânduri se scriu sub forma unui paragraf separat, retras puțin față de marginea din stânga a textului, și scris cu fonturi mai mici. De exemplu:

O perspectivă similară are Alexandru Pelimon atunci când narează excursia sa prin Valahia în anul 1858:

„Apropiindu-mă cu adânc respect și destulă venerare de acest monument, bătrâna antichitate se desvelea dinaintea ochilor mei, cu brațele sale de aramă și de oțel, pentru ca să poată lupta în contra ordelor barbare, ce făceau odată dese invasiuni. Vedeam parcă urmele Goșilor, ale Sciților, Sarmaților, Hunilor și ale Tătarilor, în această gigantescă lucrare, care a putut înfrunta furia și asprimea timpurilor, spre a putea rămânea până la noi, numai niște semne, ca să ne vorbească despre trecut...”¹

Dacă din citatul reprodus excludeți un pasaj, acest lucru se marchează prin puncte de suspensie între paranteze drepte, adică [...]; inserarea în citat a unor lămuriri se marchează tot cu paranteze drepte. Aveți mai jos un exemplu în care un citat în limba engleză este tradus în limba română, păstrându-se însă ortografia originalului și modul în care autorul scrie numele Curții de Argeș; remarcați că în nota de subsol numele locului unde a fost publicat textul citat (Londra) este tradus în limba română. Fragmentul de text exclus din citat este marcat prin [...]:

O primă descriere făcută de un călător străin în Valahia este cea a lui William Wilkinson în 1820:

„Courté d’Argis [...] Tot exteriorul este în întregime sculptat în marmură, ceva în stilul clopotniței Sfântului Ștefan din Viena, dar mult mai elegantă. Aceasta produce un efect foarte frapant; și, fiindcă și-a păstrat perfect frumusețea originală, este cu siguranță un monument cu care valahii se pot mândri în orice parte a Europei.”²

Citarea unor pasaje (sintagmă, frază, paragraf) fără modificări se indică prin ghilimele și indicarea sursei. În cazul preluării ideilor prin reformulare nu se folosesc ghilimele, dar se trimite la sursă. Există diverse sisteme de indicare a sursei, dintre care noi vă prezentăm două dintre ele, cele mai frecvent utilizate.

---

1 Alexandru Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*, București, Imprimeria Națională a lui Iosif Romanov, 1858, pp. 31-32.

2 William Wilkinson, *An Account of the Principalities of Wallachia and Moldavia: with Various Political Observations Relating to Them*, Londra, Longman, 1820, p. 14.

Două modele de aparat critic

Există mai multe sisteme de citare, dar toate au în comun necesitatea ca cititorul să poată identifica exact locul unde se află ideea sau informația citate. Adică, indiferent de tipul de sursă citată sau de suportul material al acesteia, citarea trebuie să includă:

- Numele autorului. În unele sisteme de citare se menționează întotdeauna prenumele și numele autorului, în alte sisteme de citare prenumele complet se menționează doar la prima citare, iar începând cu a doua citare prenumele se prescurtează.
- Titlul textului/ imaginii/ înregistrării audio etc. În unele sisteme de citare titlul se prescurtează începând cu cea de-a doua citare.
- Când și unde a fost publicat textul. Dacă textul a fost publicat într-un volum colectiv, trebuie menționat și numele coordonatorului/ editorului și titlul volumului colectiv. Dacă textul este o traducere, trebuie menționat și numele traducătorului. De asemenea, pe lângă data apariției ediției consultate, se menționează și data apariției primei publicări, între paranteze drepte.
- Pagina sau paginile la care apar ideile/informațiile citate.
- Toate titlurile citate în note trebuie să se regăsească în bibliografie.

Toate semnele de punctuație fac parte din sistemul de citare ales și trebuie respectate întotdeauna. De cele mai multe ori între elementele care constituie o citare (nume, titlu, data și locul apariției, pagini) se pune câte o virgulă (deci nu cratimă sau punct), dar există sisteme de citare în care locul publicației și editura se trec între paranteze rotunde. Indiferent ce model alegeți, acesta trebuie urmat în mod coerent în tot aparatul critic. De exemplu, dacă alegeți să marcați calitatea de editor prin (ed.), trebuie să scrieți (ed.), adică să prescurtați „editor” prin „ed.” și să folosiți paranteze rotunde absolut de fiecare dată, atât în notele de subsol cât și în bibliografie.

Toate notele de subsol se termină printr-un punct.

Există două mari sisteme de citare: sistemul **notă-bibliografie**, folosit mai ales în științele umaniste și sistemul **citare între paranteze-listă de referințe**, folosit mai ales în științele sociale și în științele exacte.

Sistemul notă-bibliografie

Cel mai folosit ghid de redactare în acest sistem este Chicago Manual of Style. În acest sistem, sursa ideilor/ informațiilor citate se indică prin inserarea unei note de subsol sau a unei note finale. Aceasta notă este marcată în text printr-un număr, căruia îi corespunde nota propriu-zisă, plasată în partea de jos a textului (nota de subsol) sau la sfârșitul textului (nota finală). Pentru lucrările pe care le veți redacta în timpul facultății este indicat să folosiți note de subsol. Semnalarea sursei se face în notă, după modelul folosit la redactarea bibliografiei (vedeți mai jos modelul de bibliografie I); prenumele autorului (sau inițiala) precedă însă în acest caz numele și se adaugă pagina de unde a fost extrasă ideea/ informația.

De exemplu (vedeți notele de subsol):

La un nivel mai profund, călătoriile patriotice suscită „emoții patrimoniale”³ ce permeabilizează granițele dintre literatura de călătorie și discursul științific, iar investigarea relațiilor dintre actul de a călători și conceptualizarea arhitecturii, în care „the work of imagination”⁴ joacă un rol important, contribuie la explicarea fenomenelor prin care o clădire „invizibilă” devine un „loc al memoriei”⁵.

3 Daniel Fabre, ed., *Émotions Patrimoniales*, Paris, Éditions de la Maison des sciences de l’homme, 2013.

4 Arjun Appadurai, *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalizations*, Minneapolis/Londra, University of Minnesota Press, 1996. Pentru o perspectivă teoretică de analiză a relațiilor dintre călătorie și conceptualizarea spațiului și a arhitecturii, inclusiv utilizând conceptul de imaginație așa cum a fost acesta teoretizat de Appadurai, v. Jilly Traganou, Miodrag Mitrasanović, *Travel, Space, Architecture*, Farnham, Ashgate, 2009, în special pp. 4-27.

5 După Pierre Nora, „un lieu de mémoire dans tous les sens du mot va de l’objet le plus matériel et concret, éventuellement géographiquement situé, à l’objet le plus abstrait et intellectuellement construit”. Pierre Nora, „Entre mémoire et histoire: la problématique des Lieux”, în Pierre Nora, coord., *Les Lieux de mémoire. Tome 1: La République*, Paris, Gallimard, 1984, p. XVII.

Dacă citați același text de mai multe ori, începând de la a doua citare puteți menționa doar inițiala prenumelui și puteți prescurta titlul, iar după titlul prescurtat nu mai menționați locul și data apariției ci doar pagina. De exemplu:

Prima citare:

Arjun Appadurai, *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalizations*, Minneapolis/Londra, University of Minnesota Press, 1996, p. 23.

A doua citare:

A. Appadurai, *Modernity at Large*, pp. 27-32.

Sistemul citare între paranteze-listă de referințe

Acest sistem nu presupune note pentru indicarea surselor; ele se semnalează în text, între **paranteze rotunde**, imediat după ideea/ informația citată. Menționare surselor se face prin plasarea între paranteze rotunde a numelui autorului, a datei apariției sursei citate și a paginii dacă este cazul. Cel mai adesea, între numele autorului și anul apariției sursei citate se pune virgulă, iar înaintea de paginile citate se pun două puncte. Dacă citați o reeditare, data primei apariții se menționează între paranteze pătrate. Dacă alegeți acest al doilea sistem trebuie să alegeți **tipul II de bibliografie**. În acest sistem, notele de subsol sunt rezervate exclusiv explicațiilor/ completărilor care nu își găsesc locul în corpul textului, fiindcă ar îngreuna citirea. Acest sistem este folosit mai ales în științele exacte și în științele sociale, în care noutatea unei surse este esențială, motiv pentru care data apariției se menționează imediat după numele autorului. De aceea, acest sistem este mai dificil de folosit în domeniile umaniste, în care este frecvent nevoie să explicăm cum anume ne raportăm la sursele citate, iar citarea se referă adesea la idei și nu numai la informații.

De exemplu:

La un nivel mai profund, călătoriile patriotice suscită „emoții patrimoniale” (Fabre, 2013) ce permeabilizează granițele dintre literatura de călătorie și discursul științific, iar investigarea relațiilor dintre actul de a călători și conceptualizarea arhitecturii, în care „the work of

imagination” (Appadurai, 1996) joacă un rol important⁶, contribuie la explicarea fenomenelor prin care o clădire „invizibilă” devine un „loc al memoriei” (Nora, 1984: XVII).

Prescurtări în notele de subsol

Idem, Artă și semnificație, p. 129 – referire la **aceiași autor**, **altă lucrare**

Ibidem, p. 45 – referire la **aceiași autor**, **aceeași lucrare**, **altă pagină**

loc cit. – referire la **aceeași pagină** citată anterior (ex: Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, loc. cit.)

op. cit. – referire la aceeași lucrare citată anterior (ex. Erwin Panofsky, *op. cit.*, p. 145). În cazul în care aveți două cărți de același autor, **iar citările sunt alternative**, trebuie să **repețiți titlul** atunci când între citările referitoare la o lucrare ați inserat o altă lucrare de același autor (ex: 1. Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, p. 145; 2. Erwin Panofsky, *op. cit.*, p. 149; 3. Erwin Panofsky, *Renaștere și renașteri*, p. 200; 4. Erwin Panofsky, *Artă și semnificație*, p. 155)

apud – se folosește atunci când un anumit citat sau o anumită trimitere bibliografică la care nu ați avut acces în mod direct sunt preluate din textul unui alt autor, adică dintr-o sursă secundară. Ex.: Erasmus din Rotterdam, „Dulce bellum inexpertis”, în *Adages* (trad. M. M. Phillips), Cambridge, Cambridge University Press, 1964, pp. 335-336, **apud** Leo Steinberg, *The Sexuality of Christ in Renaissance Art and in Modern Oblivion*, Chicago, Chicago University Press, 1983, p. 54.

cf. – este prescurtare de la confer, care înseamnă a compara și se folosește atunci când trimiteți la **o altă sursă bibliografică** în care cititorul poate afla idei sau informații **diferite** de cele pe care le-ați citat până în momentul respectiv, pentru a putea avea o perspectivă comparativă. De exemplu, dacă într-o notă citați textul lui Leo Steinberg referitor la reprezentarea în imagini a sexualității lui Isus, puteți trimite cititorul și către un alt text, care oferă o

---

6 Pentru o perspectivă teoretică de analiză a relațiilor dintre călătorie și conceptualizarea spațiului și a arhitecturii, inclusiv utilizând conceptul de imaginație așa cum a fost acesta teoretizat de Appadurai, v. Jilly Traganou, Miodrag Mitrasanović, 2009: 4-27.

altă perspectivă asupra subiectului (ex: Reprezentarea sexualității lui Cristos poate fi o cale de a privi dintr-o perspectivă nouă mentalitățile, societatea și dezbaterile teologice ale vremii. Leo Steinberg, *The Sexuality of Christ in Renaissance Art and in Modern Oblivion*, Chicago, Chicago University Press, 1983 cf. Caroline Walker Bynum, *Jesus as Mother: Studies in the Spirituality of the High Middle Ages*, Berkeley/Los Angeles, University of California Press, 1982).

! Pentru citarea unei singure pagini se utilizează p., pentru mai multe pagini pp. (ex: p. 34 sau pp. 34-66).

Recomandări

! Utilizarea diacriticelor (ă, â, ș, ț...) și a accentelor în limbi străine (é, ô...) este obligatorie.

! Este preferabil să folosiți fontul Times New Roman de 12 spațiat la 1,5 rânduri și să ordonați rândurile stânga-dreapta (Justify).

! Nu uitați să numerotați paginile.

! Înainte de predare recitiți cu atenție textul, urmărind dacă nu s-au strecurat erori gramaticale sau ortografice (inclusiv greșelile scăpate în cursul tastării la calculator; atenție și la corecturile automate generate de software, cum ar fi lucrările *commentate* > lucrările *commentate*), dacă graficele în limbi străine sunt exacte, și dacă în varianta finală nu s-a pierdut vreo bucată de text, uitată într-un alt fișier.

! Nu uitați să semnați lucrările înainte de a le trimite! Este util să salvați documentul în așa fel încât să fie ușor de identificat (de exemplu, Prenume_Nume_Bibliografie).

Vă stăm la dispoziție cu sfaturi în ceea ce privește redactarea textelor, inclusiv pentru aspectele tehnice ale redactării textului în format Word.

Tipuri de plagiat. Folosirea corectă a surselor

Tipurile de plagiat sunt preluate după: Harvard's guide to using sources. A Publication of the Harvard College Writing Program, <http://sites.harvard.edu/icb/icb.do?keyword=k70847&pageid=icb.page342054>

Ce este un plagiat

Orice fel de preluare (integrală sau parțială) a oricărei idei sau informații fără citarea sursei, indiferent în ce constă sursa, indiferent dacă preluarea fără citare adecvată este intenționată sau nu, indiferent de limba în care este scrisă sursa și indiferent de tipul textului pe care îl scrieți. Orice text are un autor, indiferent unde a fost publicat, iar acest autor trebuie menționat în mod explicit. Este esențial să distingeți în mod neechivoc în textele pe care le redactați cuvintele și ideile voastre de cele ale autorilor pe care îi citați.

Menționarea în bibliografie a lucrărilor pe care le-ați consultat pentru redactarea unui text nu este suficientă. Citarea corectă se poate face doar prin note de subsol, care indică cititorilor în mod exact cum v-ați raportat la bibliografie: când și pentru ce ați folosit bibliografia citită și locul exact din lucrările folosite unde se găsesc ideile sau informațiile preluate. Doar în acest mod devine evidentă eventuala voastră contribuție personală. În cazul în care nu aveți nici o contribuție personală (pentru că redactați o lucrare de sinteză, de exemplu), doar prin citare corectă devine evident modul în care ați organizat, după logica voastră și urmărind o articulare proprie, ideile și informațiile preluate din bibliografie. De asemenea, doar prin citare corectă și completă puteți demonstra onestitate intelectuală.

Excepție: cunoștințele comune nu trebuie citate. De exemplu:

| Orașul Târgu Mureș se află în Transilvania.

dar nu și

| Orașul Târgu Mureș se află în Transilvania și are 134920 de locuitori.

Numărul de locuitori reprezintă o informație pe care ați preluat-o de undeva, iar sursa trebuie menționată.

Tipuri de plagiat

1. Plagiul verbatim – Preluarea *mot-à-mot* a cuvintelor unui autor, fără a indica sursa acestora

Text sursă:

„By style is meant the constant form – and sometimes the constant elements, qualities, and expression – in the art of an individual or a group. The term is also applied to the whole activity of an individual or society, as in speaking of a ‘life-style’ or the ‘style of a civilization’”.

Meyer Shapiro, „Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, pp. 51-102.

Exemplu de plagiat verbatim:

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă. Prin stil se înțelege forma constantă – și uneori elementele, calitățile și expresiile constante – din arta unui individ sau a unui grup de indivizi. Uneori termenul se aplică și întregii activități a unui individ sau a unei societăți – de exemplu „stil de viață” sau „stilul unei civilizații”.

Variante de preluare corectă:

A. citat în ghilimele cu menționarea sursei:

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă. Meyer Shapiro definește stilul ca „forma constantă – și uneori elementele, calitățile și expresiile constante – din arta unui individ sau a unui grup de indivizi. Uneori termenul se aplică și întregii activități a unui individ sau a unei societăți – de exemplu „stil de viață” sau „stilul unei civilizații”. (1)

(1) Meyer Shapiro, „Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, p. 51.

B. Parafrazare cu citarea sursei

Definiția pe care Meyer Shapiro o dă stilului, ca fiind acele forme, elemente, calități sau expresii constante în opera unui artist (1), a fost

criticată din mai multe perspective.

Meyer Shapiro, „Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, p. 51.

2. Plagiatul în mozaic - Copierea unor fragmente dintr-o sursă sau din mai multe surse și juxtapunerea lor, cu sau fără minime modificări, fără indicarea adecvată a sursei sau a surselor. Acest tip de plagiat poate apărea neintenționat dacă nu vă luați notițe corect – dacă nu ați marcat în notițe în mod diferențiat care sunt ideile voastre și care sunt cele preluate, sau care fragmente din textul sursă sunt preluate mot-à-mot și care sunt parafrazate.

Texte sursă:

„By style is meant the constant form – and sometimes the constant elements, qualities, and expression – in the art of an individual or a group. The term is also applied to the whole activity of an individual or society, as in speaking of a 'life-style' or the 'style of a civilization'”.

Meyer Shapiro, „Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, pp. 51-102.

“[...] Any distinctive, and therefore recognizable, way in which an act is performed or an artifact made or ought to be performed and made.”

Ernst Gombrich, „Style”, în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, pp. 352-363

Exemplu de plagiat în mozaic:

Prin stil se înțelege forma constantă din arta unui individ sau a unui grup de indivizi, sau orice mod specific, și deci recognoscibil, în care un artefact este produs sau trebuie să se producă.

By style is meant the constant form [...] in the art of an individual or a group. Any distinctive, and therefore recognizable, way in which [...] an artifact made or ought to be [...] made.

Observați că cele două texte sursă au fost juxtapuse, fiecare fragment fiind preluat mot-à-mot, fără să se indice prin ghilimele că sunt preluate și fără să se menționeze sursele.

Variante de preluare corectă:

A. Citate în ghilimele cu menționarea sursei

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă. Meyer Shapiro definește stilul ca „forma constantă – și uneori elementele, calitățile și expresiile constante – din arta unui individ sau a unui grup de indivizi” (1), iar Ernst Gombrich ca „orice mod specific, și deci recognoscibil, în care se efectuează o acțiune sau se produce un artefact, respectiv în care acțiunea trebuie efectuată sau artefactul trebuie produs” (2).

(1) Meyer Shapiro, „Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, p. 51.

(2) Ernst Gombrich, „Style”, în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, p. 352.

B. Mențiune în text și citat în note de subsol

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă, iar două dintre cele mai influente definiții sunt cele oferite de Shapiro în 1953 (1) și de Gombrich în 1968 (2).

(1) „Forma constantă – și uneori elementele, calitățile și expresiile constante – din arta unui individ sau a unui grup de indivizi”, Meyer Shapiro, „Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, p. 51.

(2) „Orice mod specific, și deci recognoscibil, în care se efectuează o acțiune sau se produce un artefact, respectiv în care acțiunea trebuie efectuată sau artefactul trebuie produs”, Ernst Gombrich, „Style”, în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, p. 352.

C. Parafrazare și citare în note de subsol

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoria artei. Unii istorici îl identifică în calitățile formale constante din opera unui individ sau a unui grup de indivizi (1), alții accentuează caracterul său performativ și normativ (2).

(1) Meyer Shapiro, „Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society*; Selected Papers, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, pp. 51-102.

(2) Ernst Gombrich, „Style”, în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, p. 352-363.

3. Parafrazare inadecvată - Atunci când parafrazați, este esențial să exprimați în propriile cuvinte ideile și informațiile preluate din sursele pe care le folosiți. Trebuie să distingeți clar care sunt cuvintele voastre și care sunt cuvintele din textul sursă. De aceea, nu este suficient să schimbați doar câteva cuvinte sau să modificați ordinea lor, chiar dacă menționați sursa.

Exemplu de parafrazare inadecvată:

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă. Ernst Gombrich definește stilul ca fiind orice mod specific în care se efectuează o acțiune sau se produce un artefact. De asemenea, el consideră stilul și ca având un caracter prescriptiv, adică modul în care acțiunea trebuie efectuată sau artefactul trebuie produs (1).

(1) Ernst Gombrich, „Style”, în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, p. 352.

Observați că sursa este citată în notă, însă cuvintele preluate nu sunt în mod explicit delimitate. De aceea, nu este clar cine este autorul acestor cuvinte, chiar dacă e clar de unde este preluată ideea.

Variante de parafrazare corectă:

A. Parafrazare cu citare mot-a-mot, delimitată clar de propriile cuvinte

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă. Ernst Gombrich definește stilul ca fiind „orice mod specific în care se efectuează o acțiune sau se produce un artefact” (1). De asemenea, el consideră stilul și ca având un caracter prescriptiv, adică „modul în care acțiunea trebuie efectuată sau artefactul trebuie produs” (2).

(1) Ernst Gombrich, „Style”, în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, p. 352.

(2) Ibidem, p. 352.

B. Parafrazare cu citare în note

Gombrich definește stilul ca fiind nu numai modul specific și recognoscibil de producere a unei opere de artă, dar și ca având caracter prescriptiv (1).

(1) Ernst Gombrich, "Style", în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, p. 352.

4. Parafrază fără citare - Nu doar cuvintele și ordinea lor într-o frază aparțin celui care le-a scris, ci și ideile. Dacă preluați ideile cuiva trebuie să marcați în mod explicit care sunt ideile preluate și să le citați corect, chiar dacă le reformulați.

Exemplu de parafrazare fără citare:

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoria artei. Stilul poate fi identificat în **calitățile formale constante din opera unui individ sau a unui grup de indivizi**, dar are și **un caracter performativ și normativ**.

Din moment ce în acest paragraf nu avem nici ghilimele, nici note de subsol, deducem că definiția stilului aparține celui care a scris paragraful. Însă în acest paragraf recunoaștem ideile din textele sursă, chiar dacă ele au fost parafrazate. Ele ar fi trebuit delimitate de ideile autorului acestui paragraf și citate corect, fiindcă nu au fost gândite de autorul paragrafului, ci de Meyer Shapiro și Ernst Gombrich.

Parafrază cu citare corectă

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoria artei. Stilul poate fi identificat în **calitățile formale constante din opera unui individ sau a unui grup de indivizi** (1), dar are și un caracter performativ și normativ (2).

(1) Meyer Shapiro, "Style", în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, pp. 51-102.

(2) Ernst Gombrich, "Style", în *International Encyclopedia of the Social Sciences*, D. L. Sills (ed.), XV, Macmillan, New York, 1968, p. 352-363.

Observați că fiecare idee preluată este reformulată, însă este delimitată de ideile autorului paragrafului prin plasarea notei de subsol imediat după ideea preluată. De asemenea, sursa fiecărei idei preluate este citată corect și complet în nota de subsol.

5. Citare fără trimitere bibliografică - Nu este suficient să recunoașteți că anumite cuvinte nu vă aparțin, este nevoie ca cititorii să știe exact cui aparțin și unde pot fi regăsite, pentru a judeca singuri modul în care se raportează la ele (poate vor dori să consulte și ei sursele pe care le folosiți) și pentru a înțelege mai bine modul în care v-ați făcut cercetarea (de exemplu, dacă ați cita un biolog care propune o definiție a stilului în artă, un cititor s-ar putea întreba de ce nu citați un istoric de artă).

Exemplu de citare fără trimitere bibliografică:

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă. Acesta a fost definit ca „forma constantă – și uneori elementele, calitățile și expresiile constante – din arta unui individ sau a unui grup de indivizi”.

Observați că autorul acestui paragraf recunoaște că definiția stilului nu îi aparține, încă nu știm cui aparține această definiție fiindcă sursa ei nu este menționată.

Citare corectă:

Stilul este unul dintre cele mai importante concepte cu care operează istoricii de artă. Meyer Shapiro definește stilul ca “forma constantă - și uneori elementele, calitățile și expresiile constante – din arta unui individ sau a unui grup de indivizi” (1).

(1) Meyer Shapiro, “Style”, în *Theory and Philosophy of Art, Style, Artist and Society; Selected Papers*, vol. 4., George Braziller, New York, 1994, p. 51.

Surse utile

Hexam, Irving (2005). *Academic Plagiarism Defined*, disponibil online la URL: <http://people.ucalgary.ca/~hexham/study/plag.html>

Rughiniș, Cosima (n.d.). *Frauda intelectuală: Plagiatul*, disponibil online la <http://redactare.sas.unibuc.ro/>

Universitatea din București (2009). *Codul de etică al Universității din București – Secțiunea „Respectarea proprietății intelectuale, a drepturilor de autor, a standardelor de integritate academică”*, disponibil online la: http://www.unibuc.ro/uploads_ro/48044/etica_propriet_intel.pdf

<http://www.wvu.edu/soc/docs/plagiarism.pdf>

Universitatea din Kentucky, *Plagiarism: What is it?*, disponibil online la: <https://www.uky.edu/Ombud/Plagiarism.pdf>

Note de lectură, rezumat, sinteză

Atunci când vă luați **notițe** după textele pe care le citiți, trebuie să o faceți în așa fel încât:

- **să vă puteți reaminti** despre ce era vorba în textul după care luați notițe fără să fie nevoie să reveniți la el (de exemplu, în așa fel încât să puteți să vă aduceți aminte în sesiune ceea ce ați citit la bibliotecă pe parcursul semestrului)
- **să puteți cita corect și complet** textul după care luați notițe, fără să trebuiască reveniți la el (de exemplu, în așa fel încât să puteți cita corect, inclusiv paginile, în lucrarea de diplomă un text citit în anul I)

Astfel, este util să **notați toate informațiile și ideile** de care credeți că s-ar putea să aveți nevoie pe viitor. Puteți urmări **logica autorului** și nota ideile și informațiile în ordinea în care acestea apar în text, sau le puteți reorganiza în funcție de **logica voastră**, după niște criterii generale care să se regăsească în toate notele voastre de lectură. De exemplu, toate notele de lectură după texte despre monumente de arhitectură ar putea fi structurate după modelul următor: datare, plan, elevație, decorație exterioară, decorație interioară.

Pentru a vă fi cu adevărat folositoare, notele de lectură trebuie să fie **eficiente**, adică să regăsiți, dintr-o privire, ideea sau informația pe care o căutați. De aceea, cel mai bine este să le redactați cu liniuțe, notând doar ideile și informațiile esențiale, într-un mod cât mai **succint**. De asemenea, poate fi util să marcați într-un fel sau altul informațiile și ideile care sunteți convinși că vă vor folosi în viitor (de exemplu, anii menționați în textul după care luați notițe).

Fiecare idee și informație notată trebuie însoțită de **numărul paginii** de unde a fost preluată, în așa fel încât să poată fi citată corect pe viitor, fără să trebuiască să reveniți la textul după care luați notițe.

Aveți grijă să **marcați în mod distinct** preluările *mot-à-mot* de reformulările voastre, în așa fel încât atunci când folosiți notițele să știți exact ce citați și să nu riscați să plagiați fără să vă dați seama.

Rezumatul este o prezentare pe scurt a unui text, în care se notează **ideile și informațiile esențiale** în fraze complete și **nu** sub formă de liniuțe.

Rezumatele urmează **logica și argumentația textului sursă**, menționând în **note de subsol** paginile la care se află ideile și informațiile menționate. Rezumatele pot fi însoțite de mici comentarii personale referitoare la structura textului rezumat și la modul în care acesta se articulează. Astfel, este util să identificați care sunt **premisele** de la care pleacă autorul în textul rezumat și care sunt **concluziile** la care ajunge, pentru a putea aprecia, de exemplu, dacă textul respectiv lămurește în mod satisfăcător problemele pe care le ridică. Aceste comentarii personale se pot referi și la sursele pe care le folosește autorul (de exemplu, dacă folosește arhive atunci când acestea există) și la modul în care el se raportează la bibliografia subiectului pe care îl studiază, în caz că sunteți familiari cu ea (de exemplu, dacă împărtășește aceleași opinii cu alți autori pe care i-ați citit sau dacă îi contrazice, dacă are o bibliografie bogată și recentă sau nu, dacă menționează în mod explicit sursele pe care se sprijină sau nu).

Este preferabil să nu citați mot-à-mot prea mult și prea frecvent din textul rezumat, ci să vă străduiți să reformulați ideile și informațiile pe care le preluați. Citatele mot-à-mot trebuie păstrate doar pentru acele formulări care vi se par atât de precise și de relevante, încât reformularea lor ar risca să altereze sensul pe care îl urmărește autorul textului rezumat.

Urmărind modul în care se articulează un text academic, veți înțelege metodele de cercetare pe care le concepe sau le aplică autorul textului respectiv. Dacă le găsiți utile, le veți putea aplica în viitoarele voastre cercetări, iar dacă le considerați inadecvate le veți putea evita sau critica. Acest lucru înseamnă că vă veți putea raporta critic la literatura de specialitate, adică veți putea înțelege nu numai ce scrie în textele academice, dar și cum au fost ele scrise, care sunt premisele lor teoretice, ce probleme își propun să rezolve, cum își elaborează argumentația și pe ce fel de alte surse se sprijină.

Sinteza presupune să rezumați **cel puțin două texte pe același subiect**. Structura sintezei trebuie să fie **adecvată propriilor interese** și nu trebuie să preia structura textelor rezumate. Cu alte cuvinte, juxtapunerea a două rezumate din două texte diferite nu este o sinteză. Pentru sinteza trebuie să vă propuneți o temă. În cazul sintezei pe care va trebui să o redactați pentru cursul nostru, tema sintezei va fi monumentul ales din arhiva Drăguț. Astfel, sinteza a două texte despre un monument va putea urmări să adune toate informațiile despre monumentul respectiv din textele sintetizate (să zicem,

toate informațiile despre arhitectură dintr-un text și toate informațiile despre pictură din celălalt text). Sau poate să urmărească convergențele și divergențele din textele sintetizate, de exemplu interpretări diferite ale aceleiași picturi sau argumentele care susțin o anumită datare.

În acest fel, veți învăța să vă raportați propriile cercetări la literatura de specialitate existentă, căutând în bibliografie acele idei și informații care vă servesc articulării propriului discurs. Veți exersa modul în care vă puteți sprijini pe bibliografie pentru a ajunge la propriile concluzii și veți putea remarca dacă există aspecte care au fost insuficient cercetate în legătură cu un anumit subiect, sau dacă există și alte perspective din care subiectul respectiv ar putea fi studiat.

Toate informațiile și ideile preluate din textele sintetizate trebuie citate corect și complet în note de subsol. La fel ca în cazul rezumatului, este preferabil să nu citați mot-à-mot prea mult și prea frecvent din textele sintetizate, ci să vă străduiți să reformulați ideile și informațiile pe care le preluați. Citatele mot-à-mot trebuie păstrate doar pentru acele formulări care vi se par atât de precise și de relevante, încât reformularea lor ar risca să altereze sensul pe care îl urmăresc autorii textelor sintetizate, sau pentru a exemplifica cât mai clar opiniile convergente sau divergente ale autorilor.

Conferințe academice

Conferințele academice au ca scop diseminarea cercetărilor. Cu ocazia acestora, cercetătorii își prezintă rezultatele muncii lor în fața colegilor. Acest lucru înseamnă că prezentările trebuie să conțină o cât de mică contribuție personală, nu doar să prezinte ceea ce ascultătorii ar putea afla și din alte surse (de exemplu citind bibliografia folosită de voi).

Cei care prezintă așteaptă un feedback – de multe ori, cercetătorii prezintă un work in progress și speră ca feedback-ul din partea ascultătorilor să le dea sugestii pentru definitivarea cercetării. De aceea este util să vă străduiți să fiți cât mai atenți la prezentator și la final să-i puneți întrebări.

Dacă vorbiți liber:

- Există riscul să prezentați prea detaliat anumite aspecte și prea concis altele.
- Există riscul de a pierde șirul ideilor.
- Trebuie să vă faceți un plan detaliat redactat în așa fel încât să vă aduceți aminte dintr-o privire unde ați rămas și ce urmează să spuneți.

Dacă citiți:

- Există riscul ca prezentarea să pară monotonă, chiar plicticoasă.
- Există riscul să implicați prea puțin publicul.

Powerpoint

Prezentările au nevoie de un powerpoint conceput în așa fel încât să îi ajute pe cei care vă ascultă să vă urmărească prezentarea și să o înțeleagă mai ușor.

- Primul *slide* trebuie să conțină titlul prezentării, numele vostru și afilierea (facultatea, anul de studiu, orașul etc.) precum și titlul conferinței, locul unde se desfășoară și data prezentării.
- Ultimul *slide* poate să conțină mulțumiri și bibliografia utilizată.
- Includeți toate imaginile despre care este vorba în textul prezentării, în ordinea în care ele apar în text.
- Dacă în text este vorba despre aceeași imagine de mai multe ori, includeți-o de mai multe ori, de fiecare dată când vine vorba despre ea. Încercați ca în timpul prezentării să nu reveniți la imagini anterioare.
- E util să aveți imagini pe fiecare *slide*, însoțite de cât mai puțin text.

- Toate imaginile trebuie identificate.
- Dacă aveți citate mai lungi de un rând-două, includeți-le în *powerpoint*, pentru ca ascultătorii să le poată urmări cu atenție.
  - Nu folosiți caractere mai mici de 24 fiindcă vor fi greu de citit iar textul de pe slide va fi prea lung.
  - Puteți folosi liniuțe sau *bullets*. Nu e nevoie ca *powerpoint*-ul să includă fraze întregi. Dacă includeți fraze întregi, acestea trebuie să fie scurte, în așa fel încât citirea lor să nu distragă atenția de la ceea ce spuneți.
  - Nu puneți niciodată întreaga prezentare în *powerpoint* și nu citiți niciodată de pe *slide*-uri decât dacă vorbiți liber și este vorba de un citat.
  - Nu pregătiți prea multe *slide*-uri. În general cel mai bine e să aveți un *slide* pe minut.
  - Dacă faceți comparații între imagini, puneți imaginile respective pe același slide.
  - Nu încărcăți *slide*-urile cu prea multe culori și efecte. Prezentările academice sunt sobre. Ascultătorii trebuie să fie atenți la ceea ce prezentați, iar *powerpoint*-ul trebuie să le faciliteze înțelegerea, nu să le fure ochii.
  - Încercați diverse tipuri de formatare a *powerpoint*-ului și alegeți un format care credeți că ușurează înțelegerea prezentării – folosiți-vă de faptul că fiecare slide poate avea un titlu sau că pe același slide puteți avea atât un titlu cât și etichete pentru fiecare imagine.
  - Alegeți cu grijă culorile: de exemplu, textele scrise cu roșu se citesc cu greutate atunci când sunt proiectate, iar anumite culori de fond pot afecta cromatica imaginilor incluse.
  - Verificați de mai multe ori să nu se fi strecurat greșeli de redactare. Puteți fi siguri că publicul le va remarca.
  - Fiți coerente: folosiți la toate *slide*-urile același background, același corp de literă, aceeași logică (de exemplu în identificarea imaginilor: dacă începeți cu autorul imaginii și apoi menționați titlul și datarea, faceți la fel în toate *slide*-urile).

Structura prezentării

A. Introducere:

- Titlu
- Enunțarea temei și a structurii prezentării, în așa fel încât ascultătorii să afle ce urmează să li se întâmple. De exemplu, „Voi vorbi despre A în relație cu B și apoi voi încerca să văd în ce fel C...”
- O scurtă propoziție care anticipează concluziile sau partea cea mai interesantă din prezentare, care să capteze atenția ascultătorilor.

B. Metodologie:

- Explicați care sunt premisele de la care porniți.
- Descrieți pe scurt cum ați făcut ceea ce ați făcut – ce surse ați folosit; care este perspectiva voastră sau perspectiva teoretică pe care o adoptați; cum ați făcut selecțiile pe care le-ați făcut (selecția cadrului geografic, a perioadei, a artiștilor sau a operelor de care vă ocupați).
  - Menționați cine, când și cum s-a mai ocupat de tema voastră și cum vă raportați la bibliografia pe care ați folosit-o. Nu puteți da citările complete, dar puteți menționa literatura utilizată în fraze precum „Dacă cercetătorii anteriori au fost interesați de/ consideră că, eu îmi propun să/ cred că...”

C. Cuprins:

- Este bine ca prezentarea să trateze o singură problemă.
- Articulați prezentarea cât mai logic. Este util ca ea să fie structurată pe sub-puncte/ sub-capitole, pe care să le anunțați ascultătorilor. Fiecare sub-punct/ sub-capitol trebuie să conțină o singură idee, tratată în întregime în sub-punctul/ sub-capitolul respectiv și la care să nu reveniți decât în concluzii sau dacă este absolut nevoie pentru argumentare.
  - Evitați frazele lungi și enumerările.
  - Evitați descrierile. Descrieți doar dacă descrierea atrage atenția asupra unor detalii care ar putea să scape și care vă folosesc în argumentare. Nu descrieți niciodată o imagine pe care nu o proiectați.

D. Concluzii:

- Reveniți asupra premiselor de la care ați pornit, amintind ascultătorilor ce ați anunțat la început că veți face, pentru a le da ocazia să aprecieze dacă ați făcut ceea ce ați promis.
  - Reluați foarte pe scurt logica argumentării.
  - Menționați ce credeți că ați obținut (ați studiat ceva ce nu fusese cercetat, aveți o altă părere decât bibliografia folosită, perspectiva voastră teoretică aduce ceva nou față de bibliografia anterioară – de exemplu, ridică probleme pe care cercetători anteriori nu și le-au pus și pe care voi le considerați relevante, chiar dacă nu puteți să le rezolvați).

Sfaturi

! Prezentarea trebuie să accentueze contribuția voastră, oricât ar fi ea de mică. În nici un caz nu încercați să prezentați tot ceea ce știți despre tema propusă. Nu e nevoie să faceți un rezumat al tuturor textelor pe care le-ați citit. Ascultătorii nu vor să afle rezumate (le pot face și singuri dacă citesc

bibliografia folosită de voi) ci vor să afle ce ați cercetat voi. Menționați doar acele informații/idei care credeți că sunt absolut necesare pentru înțelegerea prezentării voastre.

! **Cronometrați-vă și citind și vorbind liber** și vedeți dacă vă încadrați în timp. Pentru 10 minute aveți nevoie cam de 3 pagini Times New Roman de 12 la 1,5. Pentru 15 minute nu depășiți 5 pagini, iar pentru 20 de minute nu depășiți 7 pagini.

! Introducerea și metodologia **nu** trebuie să depășească 5 minute.

! Citiți prezentarea cu voce tare de câteva ori înainte de conferință. **Asigurați-vă că vă încadrați în timp**, că vă sincronizați cu powerpoint-ul, că nu aveți propoziții prea lungi, la care vă pierdeți suflul, ca topica e logică și ușor de urmărit.

! Chiar dacă vorbiți liber, este indicat să vă pregătiți un **text** la care să puteți apela dacă vă emoționați și vă pierdeți șirul ideilor. De asemenea, un text coerent este foarte util pentru o eventuală publicare ulterioară. Dacă participați la o conferință în urma căreia se publică prezentările, vă va fi mult mai ușor să vă transformați prezentarea într-un articol.

! Notați-vă corect și complet **toate sursele** pe care le folosiți. Se întâmplă frecvent să reluați tema prezentată în alte contexte (lucrări de seminar, de diplomă, alte prezentări) și veți avea nevoie de ele.

! **Este OK să citiți**, cei mai mulți oameni o fac, dar ridicați din când în când ochii din textul citit și priviți în sală. Sau încercați să vorbiți liber atunci când descrieți imaginile. Este preferabil să citiți atunci când prezentați ceva mai teoretic, pentru care este nevoie ca frazele să fie foarte coerente și bine articulate, sau atunci când v-ați străduit să rezumați ceva mai complicat în cât mai puține cuvinte, ca să vă înscrieți în timpul avut la dispoziție.

! Încercați să vorbiți **rar și clar** și beți câte o gură de apă dacă vi se usucă gura sau dacă vă pierdeți vocea.

! Dacă citiți, încercați să țineți paginile aproximativ la verticală, în așa fel încât să vorbiți cu fața spre public și nu cu capul înclinat către pupitru. Dacă există un microfon, vorbiți în microfon.

! **Încurajați întrebările** lăsând deschise anumite aspecte (de exemplu „încă nu am ajuns la o concluzie privitoare la...”, „îmi propun să cercetez și ...”).

Publicații academice

În publicațiile academice, textele sunt supuse unui proces de evaluare înainte de a fi publicate. Revistele academice au propriile reguli referitoare la sistemul de evaluare, pe care le puteți găsi pe site-urile lor. De obicei, autorul unui text îl trimite redactorului revistei în care dorește să publice (sau în încarcă pe un site destinat); redactorul citește textul și, dacă consideră că se încadrează în domeniul de interes al revistei (sau al unui număr tematic al revistei) îl trimite mai departe spre evaluare către doi sau mai mulți specialiști pe subiectul pe care îl tratează articolul. Acești specialiști fac comentarii și sugestii pe marginea textului și propun publicarea lui cu condiția ca articolul să fie modificat ținându-se cont de părerea lor, sau resping publicarea. În cazul în care vi se recomandă modificări, veți primi un termen limită de predare a textului îmbunătățit, după care procesul de evaluare se reia. În final, specialiștii evaluatori decid dacă forma finală a articolului este publicabilă sau nu. Acest sistem de evaluare, numit în engleză peer review, este criticabil din multe puncte de vedere (o opinie pertinentă puteți găsi aici: http://mediatheoryjournal.org/mieke-bal-lets-abolish-the-peer-review-system/?fbclid=IwAR3USaMjtwFulP_kA6Hul-OOIbvOFogMG-V4W_84jVXMwLAuk8vEPcoKbY-8) însă este, deocamdată, singurul care asigură publicarea unor articole care respectă normele academice și care aduc ceva nou în domeniul lor.

Volumele colective folosesc uneori același sistem de evaluare ca revistele, coordonatorii lor funcționând ca redactori. De asemenea, volumele de autor sunt analizate de un redactor al editurii și trimise spre evaluare unor specialiști. De obicei, pentru a publica o carte trebuie să propuneți unei edituri un titlu, o descriere succintă și structura pe capitole. Pentru o mai bună evaluare a potențialei publicații, multe edituri solicită și un fragment sugestiv din viitoarea carte, sau un capitol.

Atunci când propuneți texte spre publicare este esențial să vă asigurați că vă înscrieți în aria de interes a revistei sau a editurii și că respectați toate cerințele privitoare la modul de redactare (disponibile sub forma unor ghiduri foarte exacte) și la modul de evaluare. Toate aceste informații trebuie să se afle pe site-urile revistelor și editurilor. De asemenea, țineți cont că procesul de evaluare poate dura, astfel încât între trimiterea unei propuneri de articol și publicare trec cel puțin câteva luni, iar publicarea unei cărți durează frecvent mai mult de un an.

Recomandări privind exprimarea

Exprimarea, scrisă sau vorbită, face parte din stilul fiecăruia, și cu greu s-ar putea ajunge la un set de reguli precise și stricte în acest domeniu. Există însă câteva principii care fixează limitele dincolo de care stilul exprimării poate fi totuși considerat inadecvat.

În primul rând, **claritatea**. Orice reflecție dusă până la capăt după toate regulile logicii și enunțată (sau așternută pe hârtie) după toate regulile gramaticii ar trebui să fie înțeleasă de ascultător (sau cititor, după caz) fără ca efortul intelectual al acestuia să îl depășească pe cel pe care voi l-ați investit în acest act de comunicare. Maxima claritate ar fi așadar atinsă atunci când o idee care v-a preocupat îndelung, și pentru articularea căreia ați fost nevoiți să vă slujiți și de unele referințe bibliografice, ar fi înțeleasă cu ușurință de cei cărora le-ați prezenta-o, deși nu face parte din domeniul lor de interes iar ei nu parcurseseră lecturile pe care le-ați fructificat. Chiar dacă ați ajuns la niște concluzii care vi se par limpezi, nu uitați că acest demers a fost unul strict personal și că, în consecință, nu puteți sări peste părți din argumentație, sau de la o înlănțuire explicativă la alta, nu puteți explica mai multe lucruri de-o dată, așteptându-vă ca și ceilalți să vă urmeze în acest slalom intelectual.

În al doilea rând, **concizia**. Fie că prezentați o lucrare de seminar sau scrieți un referat semestrial, țineți seama de răbdarea colegilor voștri sau a profesorului examinator, greu puse la încercare atunci când fiecare anecdotă și detaliu se dezvoltă arborescent, îmbâcsind structura argumentativă până la completa ei ocultare.

Last but not least, stilul trebuie să fie unul **îngrijit**. A fugi de stilul comun, neutru, poate însemna însă, adesea, căderea în capcana beției de cuvinte. A vorbi sau a scrie despre operele de artă nu presupune a genera noi opere de artă. Firește, o analiză plastică sau un eseu de teoria artei nu se pot redacta în felul unui mesaj SMS dar nici nu trebuie luate ca prilejuri de efuziuni lirice. Citind tot mai multă istorie, teorie și critică de artă, vă veți confrunta cu stilurile autorilor consacrați, dintre care unii, pe alocuri, se vor abate de la cumințenia sugerată aici, și vă veți orienta astfel singuri spre o manieră proprie. Până atunci însă este suficient să scrieți fraze scurte și limpezi, a căror punctuație respectă normele Academiei Române. Recitiți textele de cel puțin două-trei ori, și acolo unde ați putea înlocui vreun semn de punctuație

printr-un punct sau punct și virgulă nu ezitați să operați schimbarea. Este spre binele textului, care va fi mai clar, dar și al cititorilor voștri, care vă vor fi recunoscători. Oricât ar fi de greu de crezut, tot mai puțini oameni citesc texte de istoria și teoria artei spre a se desfăta estetic. Tonul general al unui text științific este cel sobru, de informare.

Scurta prezentare de seminar, mai ampla lucrare de semestru, ba chiar și teza de licență urmează o structură clasică:

- Expunerea problemei
- Stadiul cercetării (totalitatea opiniilor exprimate asupra problemei respective în bibliografia de specialitate)
  - Enunțarea ipotezei
  - Prezentarea datelor analizate
  - Analiza lor
  - Demonstrarea ipotezei avansate
  - Concluzia

Această structură nu este un *pat al lui Procust*. O lucrare de semestru în care sunt compilate, de pildă, interpretările oferite până acum unui ansamblu de pictură murală nu va avansa în mod necesar o ipoteză proprie pe care să o demonstreze, dar e de așteptat că va alege una dintre cele exprimate sau va propune o sinteză a câtorva, argumentând opțiunea. Mai trebuie subliniat și că acești pași se pot combina, astfel încât, eventual, prezentarea datelor, analiza lor și stabilirea modului în care vă demonstrează ipoteza se pot desfășura simultan, câtă vreme nu împieteză asupra clarității și conciziei textului.

! Organizați-vă ideile după un plan bine articulat separați textul în paragrafe atunci când treceți de la o idee la alta. E mai simplu să reuniți paragrafe scurte decât să spargeți unul care s-a întins pe mai mult de o pagină.

! Dați toate informațiile pe care le considerați esențiale, restul treceți-le în note de subsol. Regula este aceea de a separa esențialul de superfluu, și de a evita să insistați mai mult decât este necesar pe detalii sau chestiuni colaterale, în detrimentul adevăratei mize a studiului vostru. Notele nu trebuie să devină însă o panoplie a erudiției. A construi un text înseamnă a delimita o temă de cercetare clară, sacrificând informațiile inutile, oricât ar fi de interesante.

! Evitați punctuația excesivă. Punctele de suspensie, semnele exclamării și al întrebării trebuie ocolite. O enumerare se poate termina cu puncte de

suspensie, dar e de preferat o abreviere tradițională (ș.a.m.d., ș.a. și etc. – atenție, nu puneți virgulă înaintea lor).

! Gândiți-vă în primul rând la cei care vă vor citi (!). O lectură agreabilă este cea care curge la fel de firesc ca o prelegere ținută de un vorbitor versat. Parcurgeți textul de mai multe ori și încercați mereu să reformulați ceea ce ați așternut în scris. Evitați formele de acuzativ cu prepoziție, atunci când formele de genitiv sau dativ pot fi folosite. De pildă, fraza aceasta ar fi sunat mai bine astfel: „Evitați formele acuzativului cu prepoziție, atunci când cele ale genitivului sau dativului pot fi folosite”. Adeseori schimbarea unei prepoziții sau a unei conjuncții, înlocuirea unui cuvânt banal cu un sinonim mai expresiv, dar mai ales rearanjarea topicii conferă mai multă claritate și concizie unui pasaj. Reformulez așadar: „Genitivul sau dativul sunt de preferat acuzativului cu prepoziție”.

! Modestia academică impune persoana I plural, dar această uzanță e tot mai rară. Puteți folosi sintagmele de tipul „credem că...”, „avem convingerea că...”, „susținem ideea conform căreia...” etc., dar stilul direct este tot mai frecvent. Caracterul redactării acestui text, mai puțin formal, a ușurat alegerea. Puteți evita această dilemă printr-un stil indirect (sintagme precum „din aceste date reiese că...”, „toate acestea sprijină ipoteza conform căreia...” etc.). În asemenea situații, nu abuzați de diateza pasivă; ori de câte ori sunteți tentați să o folosiți, încercați să parafrazați. *Nota bene*, expresii tranșante precum „desigur”, „cu siguranță”, „evident”, „în mod clar” etc. trebuie să se sprijine pe un efort de documentare și elaborare proporțional cu tema despre care vă pronunțați, altminteri temperați tonul prin formule de tipul „probabil” etc.

Există totuși și **orgoliul academic**. Văicărelile de tipul „această mică lucrare”, „nefiind un specialist în acest domeniu...”, „dacă aș îndrăzni să-mi exprim o părere...” etc sunt supărătoare. În momentul în care scrieți sau vorbiți despre un subiect, indiferent cât de mărunț (o temă de seminar, de pildă) sau de amplu (teza de licență), vorbiți cu autoritatea specialistului, lăsând de-o parte orice inhibiții.

Am folosit o sintagmă latină în acest text, *nota bene* = observă cu atenție. În funcție de înclinațiile personale (mai tradiționaliste, orientate spre standardele de eleganță ale discursului de tip umanist, sau mai moderne, prizând infuzia de termeni în engleză și franceză), **puteți să vă condimentați discursul cu picanterii lexicale, păstrând însă limitele rezonabile**. Prețiozitatea snobului nu e o buna monedă de schimb în comerțul cu idei.

! **Locație, trend etc.** Faceți o diferență între limbajul colocvial și cel științific. Locație = amplasament, trend = tendință. Primul caz este o corupere a sensului unui cuvânt preexistent, locație = chirie; al doilea, un barbarism – preluarea unui cuvânt englez deși există un cuvânt românesc cu sens identic. Oricum jargonul istoriei artei este împânzit de anglicisme al căror efort de traducere ar fi inutil, întrucât ele sunt categorii cu arii semantice care le depășesc cu mult pe cele ale cuvintelor de la care s-au format. De pildă gaze = privire (dar într-un sens precizat de teoriile post-lacaniene) iar gender = gen (dar într-un sens care ține seama de distincția dintre sexul biologic și gen).

Reguli gramaticale și ortografice

! Virgula dintre subiect și predicat apare numai în cazul introducerii unei apozitii sau a intercalării unei propoziții subordonate.

! **Se merită.** Forma reflexivă a lui a merita cu valoare impersonală este încă neacceptată.

! **Doar, numai / decât.** Doar și numai sunt negații care se pot folosi în construcții afirmative sau negative deopotrivă. **Decât** se folosește numai cu o negație. Greșit: „Am citit decât un articol”. Corect: „Am citit doar/numai un articol” sau „N-am citit decât un articol”.

! **Mă risc.** Expresie tot mai frecventă în limbajul colocvial, încă neacceptată ca normă gramaticală.

! **Ca și.** Cacofonia nu este o greșeală gramaticală stricto sensu. Mai mult, ca antonim al eufoniei, desemnează orice disonanță (nu numai „ca cafeaua” ci și „pentru trubaduri”, de pildă). Evitarea cacofoniilor, mai ales în scris, trebuie să se țină departe de stratagemile naive de tipul ca **virgulă...**, ca și, ca un/o.... Tot mai frecvent sintagma ca și este utilizată eronat în contexte în care ca nu ar genera o cacofonie („ca și student...”, „ca și autor al picturilor discutate...” etc.). Se poate folosi doar pentru comparații („Ca și Pontormo, Rosso a lucrat la biserica Santissima Annunziata din Florența”).

! Pronumele relativ **care**, la acuzativ, este precedat de prepoziții (**pe, de** etc.). Evitați formulări de tipul „cartea care am citit-o”.

! **Ioan Gură de Aur sau Ioannes Chrysostomos?** Numele străine se dau în

grafia de origine, dar există și excepții: sfinții (Vasile, Gheorghe, Ioan – inclusiv Gură de Aur), autorii clasici (Ovidiu, Horațiu, Lucian din Samosata, Safo) și, în texte mai vechi, unii autori medievali. Numele unor orașe suferă modificări fonetice, datorită împrumutării lor din alte limbi (Londra, Copenhaga, Moscova, Florența). În rest, grafia originară e obligatorie.

Dicționar de cuvinte interzise

Lexicul disciplinei noastre are locurile lui comune. Câteva însă sunt atât de tocite, atât de ușor de invocat de oameni în pană de idei, încât abținerea de a le folosi reprezintă o asceză necesară. De cele mai multe ori este vorba de categorii cu o îndelungată istorie, deci ale căror sensuri sunt atât de bogate și de complexe, încât folosirea lor gratuită este aproape o trivialitate.

Frumos. Umberto Eco a investit multă trudă intelectuală în coordonarea unei recente cărți, O istorie a frumuseții, care, în traducere românească, are 440 de pagini. Nu vorbiți așadar de „frumoasele tușe ale pictorului X” și nu vă limitați să categorisiți o imagine drept „frumoasă”, ca și când epitetul ar vorbi de la sine. O meditație asupra motivelor care vă îndeamnă să îl folosiți are toate șansele să transforme o platitudine într-o observație pertinentă.

Interesant. E un cuvânt mult prea șters, folosit de obicei când se evită exprimarea unei păreri sincere.

! Orice superlativ trebuie folosit cu precauție și după o argumentație riguroasă.

Geniu. Genii sunt bardul din Mircești, poetul nepereche, luceafărul poeziei, și alți artiști onești despre care unii cred că nu au avut prenume și nume, ci asemenea porecle caraghioase. Sinonime: **demiurg, titan, colos, monstru sacru, far călăuzitor.**

Artist unic; Artist valoros. Deși se evită **geniu**, sunt sintagme la fel de goale. Orice artist, chiar și unul minor, este unic și irepetabil.

Inestimabil. Istoria artei înseamnă tocmai a face estimări despre artiști și operele lor, nu vă eschivați de la această datorie.

Capodoperă. Este plămuirea unui **geniu**, așa că nici ei nu-i putem spune pur și simplu operă de artă.

Ca și **geniu, capodoperă** poate fi folosit într-un context istoric delimitat și într-un cadru teoretic precis.

Nenumărate, mai mult de..., peste.... Numeralele există în orice limbă pentru a face estimări cantitative. Dacă nu sunteți siguri câte ferestre are un dom gotic, verificați-vă fișele de lectură, sau spuneți **aproape**.

Anglicisme inutile (și alte barbarisme):

- ▶ **A implementa.**
- ▶ **A accesa.**
- ▶ **A realiza**, cu sensul de a își da seama.
- ▶ **Punctual**, cu sensul de precis, exact.
- ▶ **Oportunitate**, cu sensul de ocazie, șansă, prilej.

